

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนพนมสารคาม “พนมอดุลวิทยา” สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและนำเสนอตามลำดับต่อไปนี้

1. สภาพทั่วไปและโครงสร้างการบริหารงาน โรงเรียนพนมสารคาม “พนมอดุลวิทยา”
2. การบริหารและการจัดการศึกษา
3. บทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการจัดการศึกษา
4. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
5. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา
6. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สภาพทั่วไปและโครงสร้างการบริหารงานของโรงเรียนพนมสารคาม “พนมอดุลวิทยา”

สภาพทั่วไปและโครงสร้างการบริหารงาน โรงเรียนพนมสารคาม “พนมอดุลวิทยา” โรงเรียนพนมสารคาม “พนมอดุลวิทยา” ตั้งอยู่เลขที่ 660 ถนนพนมพัฒนา ตำบลพนมสารคาม อำเภอ พนมสารคาม จังหวัด ฉะเชิงเทรา 24120 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 6 โรงเรียนพนมสารคาม “พนมอดุลวิทยา” โรงเรียนพนมสารคาม “พนมอดุลวิทยา” เป็นโรงเรียนที่เจ้าคุณพระอดุลสารมณี อดีตเจ้าคณะอำเภอพนมสารคามและเจ้าอาวาสวัดท่าเกวียนเป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งโดยเป็นผู้รับภาระหาทุนจัดซื้อที่ดินเพื่อก่อสร้างโรงเรียน เปิดสอนเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2499 มีนายเกษม โอสถานนท์ อดีตผู้ช่วยศึกษาธิการอำเภอพนมสารคามเป็นครูผู้สอนและรักษาการในตำแหน่งครูใหญ่ เนื่องจากขณะนั้นยังไม่มีอาคารเรียนจึงต้องไปอาศัยโรงเรียนศรีพนมซึ่งเป็นสถานที่เรียนปริยัติธรรมของพระสงฆ์ในบริเวณวัดท่าเกวียนเป็นที่เรียน และต้องย้ายไปเรียนที่หอประชุมอำเภอพนมสารคามในเวลาต่อมาเนื่องจากน้ำท่วมในฤดูน้ำหลาก วันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2498 จัดซื้อที่ดินผืนแรกซึ่งเป็นสถานที่ตั้งของโรงเรียน ในปัจจุบันได้เนื้อที่ 10 ไร่ 2 งานเป็นเงิน 10,000 บาท เป็นที่ดินของนายแดง ไทยสมบูรณ์ วันที่ 11 เมษายน พ.ศ. 2499 ซื้อที่ดินเพิ่มขึ้นอีก 2 ไร่ 2 งาน 96 ตารางวา เป็นเงิน 3,000 บาท รวมเป็นเงินที่ใช้จัดซื้อทั้งสิ้น 13,000 บาท ได้เนื้อที่ดินรวม 13 ไร่ 96 ตารางวา

วันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2500 กระทรวงศึกษาธิการได้อนุมัติเงิน ก.ศ.ศ. จำนวน 75,000 บาท เพื่อเป็นค่าก่อสร้างอาคารเรียนเริ่มดำเนินการก่อสร้างตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2501 ลักษณะเป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็กสูง 2 ชั้น จำนวน 12 ห้องเรียน ก่อสร้างแล้วเสร็จและเปิดใช้เรียนเป็นปฐมฤกษ์เมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2502 ด้วยเหตุที่ท่านเจ้าคุณพระอดุลสารมุนีคือ ผู้ริเริ่มและรับเป็นภาระในการหาทุนสร้างโรงเรียนทางราชการและประชาชนจึงเห็นพ้องต้องกันว่าสมควรใช้ชื่อสมณศักดิ์ของท่านเป็นชื่อโรงเรียนเพื่อยกย่องและเป็นอนุสรณ์ที่ระลึกถึงท่านสืบต่อไป จึงมีชื่ออันเป็นมงคลว่า โรงเรียนพนมสารคาม “พนมอดุลวิทยา”

ปัจจุบันโรงเรียนมีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 24 ไร่ 3 งาน 64 ตารางวา

วิสัยทัศน์ของโรงเรียน “เป็นโรงเรียนที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ที่ใช้วัฒนธรรมและเทคโนโลยีพัฒนานักเรียนให้มีศักยภาพเป็นพลโลกเพื่อนำไปสู่มาตรฐานสากลนักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขตามวิถีไทย”

พันธกิจของโรงเรียน

1. จะดำเนินการสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมจัดการศึกษา ร่วมประเมินผลและรับผิดชอบต่อผลการจัดการศึกษาตามความต้องการของชุมชน
2. จะดำเนินการพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้โดยใช้วัฒนธรรมและเทคโนโลยีสนับสนุน
3. จะดำเนินการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เป็นระบบที่สามารถดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างแท้จริง มีคุณภาพและประสิทธิภาพ

เป้าหมาย เพื่อเป็นโรงเรียนที่ทันสมัย มีคุณภาพ สามารถพัฒนานักเรียนแต่ละกลุ่มสนใจ ให้มีความรู้ ความสามารถเต็มตามศักยภาพ เป็นคนดี สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบัน ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีความสุข

เนื่องจากโรงเรียนพนมสารคาม “พนมอดุลวิทยา” เป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาที่ก่อตั้งมานานตั้งอยู่ในใจกลางของชุมชนหลักของอำเภอ เป็นจุดตัดของเส้นทางคมนาคมสายหลักสองสาย คือ เส้นทางหมายเลข 304 (ฉะเชิงเทรา - กบินทร์บุรี) และเส้นทางสายหนองคอก-สนามชัย-พนมสารคาม-บางคล้า จึงมีลักษณะเป็นจุดศูนย์กลางของการคมนาคมการพัฒนาโรงเรียนตามแผนพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนในช่วงปีการศึกษา 2543 - 2548 ที่ผ่าน (ธรรมนูญโรงเรียนปีการศึกษา 2543 - 2545 และแผนกลยุทธ์ 2543 - 2548) ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำวิธีการบริหารจัดการศึกษาโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมได้สร้างแรงศรัทธา

ให้เกิดขึ้นต่อชุมชนส่งผลให้การพัฒนาโรงเรียนเป็นไปอย่างก้าวกระโดดสามารถพัฒนาให้เกิดคุณภาพอย่างเป็นรูปธรรมทั้งด้านผู้เรียนด้านกระบวนการบริหารจัดการและการจัดการและด้านปัจจัย ผู้ปกครองทั้งในชุมชนพนมสารคามและชุมชนใกล้เคียงเกิดความนิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียน เป็นจำนวนมากจนโรงเรียนไม่สามารถแบกรับภาระจำนวนนักเรียนที่ประสงค์เข้าเรียนได้ทั้งหมด กลายเป็นปัญหาต่อเนื่องกันมาทุกปีการศึกษาจบจนทุกวันนี้ไม่ว่าอย่างไรก็ตามผู้ปกครองส่วนใหญ่ก็ ยังคงคาดหวังสองประการประการแรกคาดหวังที่จะให้โรงเรียนมีศักยภาพพอเพียงที่จะสามารถ รองรับการศึกษาต่อของบุตรของเขาได้ประการที่สองคาดหวังที่จะให้โรงเรียนเป็นโรงเรียน ที่มีคุณภาพสูงเทียบเคียงกับโรงเรียนชั้นนำของประเทศ

การจัดการศึกษาโรงเรียนเน้นการจัดการศึกษาที่สนองความต้องการของผู้เรียน และท้องถิ่นพัฒนาสมรรถภาพด้านการเขียน อ่าน ฟัง พูด การคิดวิเคราะห์สังเคราะห์ที่เป็นระบบ ด้วยวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อพัฒนานักเรียนให้ดี เก่ง มีความสุข และมีความภาคภูมิใจในความเป็นไทยตามมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

การกำหนดแผนยุทธศาสตร์ของโรงเรียนมีความหวังว่าจะนำไปสู่ความเป็นเลิศใน หลาย ๆ ด้านและกำหนดทิศทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียนและท้องถิ่น กำหนดวัตถุประสงค์เชิงจุดมุ่งหมาย ตัวชี้วัดความสำเร็จตลอดทั้งโครงการที่สอดคล้องกับแผนงาน ที่มีผลผลิตทั้งทางด้านปริมาณ และคุณภาพเพื่อนำมาพัฒนาศักยภาพภายในโรงเรียนและรอโอกาส ที่เหมาะสมเพื่อดำเนินงานต่อไป

แนวคิดหรือวิธีการที่ใช้ในการพัฒนาสถานศึกษา คือ การบริหารจัดการแบบใช้โรงเรียน เป็นฐาน (School Based Management) โดยใช้วงจรคุณภาพ คือ (PDCA, Plan, Do, Check, Act) มาปรับปรุงระบบงานภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้ ฝ่ายงาน ฯลฯ และยังใช้แนวทางในเรื่อง TQM ซึ่งเป็นการบริหารทีมงานคุณภาพมาผลักดันคุณภาพของบุคลากรในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับ นโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้น ผลงาน (PBB) มาร่วมกำหนดกลยุทธ์การทำงานระดับองค์กร 4 กลยุทธ์คือพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน ตามแนวการปฏิรูปการศึกษาพัฒนาคุณภาพบุคลากรตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาพัฒนาระบบ บริหารจัดการภายในสถานศึกษาและเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

วิธีดำเนินงาน

1. การวางแผนงานของสถานศึกษาใช้การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมโดยผู้บริหารครู บุคลากร นักเรียน และชุมชนมีส่วนในการวางแผนและพัฒนาสถานศึกษาโรงเรียนและชุมชน มีการกำหนดเป้าหมายการดำเนินงานว่าต้องการให้เกิดความสัมฤทธิ์ผลในด้านใดและระดับใด มีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานสำหรับตัดสินระดับความสำเร็จมีการวางแผนการออกแบบกิจกรรม โครงการเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติโดยผู้เกี่ยวข้องเป็นผู้เสนอแผนปฏิบัติการตลอดทั้งมีระบบการนิเทศ กำกับและติดตาม

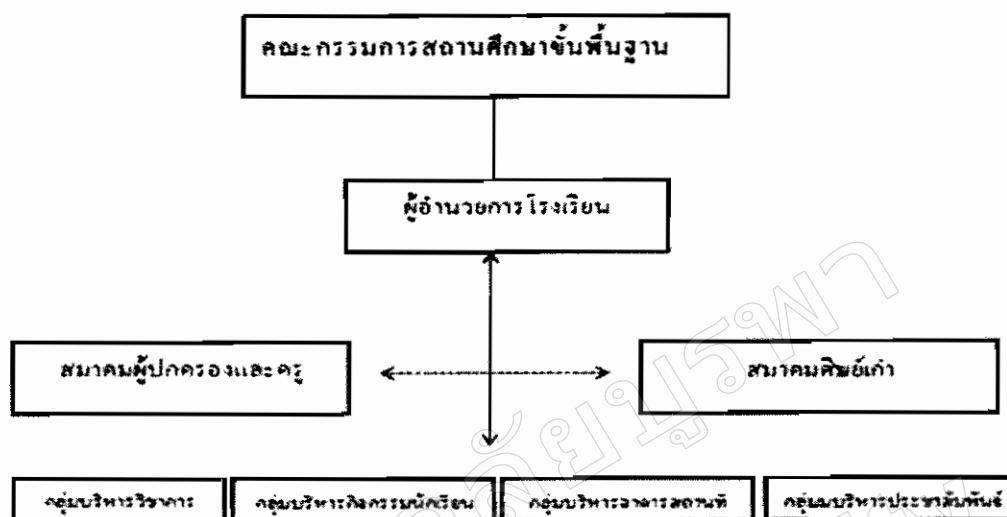
2. การนำแผนสู่การปฏิบัติมีการกำหนดปฏิทินปฏิบัติงานและดำเนินงานตามแผน มีกลไกการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบจากผู้ที่เกี่ยวข้องมอบหมายเป็นระยะ ๆ ตามตารางที่กำหนด และมีการรายงานผลความก้าวหน้าทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษรและ โดยการจัดประชุม

3. การตรวจสอบติดตามมีการวางระบบประเมินตนเองแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการโรงเรียนมีการตั้งคณะกรรมการควบคุมกำกับนิเทศ ประเมินผลการดำเนินงาน และรายงานผลต่อที่ประชุม

4. การพัฒนาปรับปรุงการปฏิบัติงานมีการนำผลการประเมินมาจัดทำเป็นรายงานผลการประเมินตนเอง (Self-Assessment Report) เผยแพร่ให้ผู้เกี่ยวข้องทราบเป็นลายลักษณ์อักษรและ รายงานผลต่อหน่วยงานต้นสังกัดตลอดทั้งจัดประชุมเพื่อระดมความคิดเกี่ยวกับการวางแผนพัฒนา สถานศึกษาต่อไปหากผลการประเมินปรากฏว่ามาตรฐานการศึกษาด้านใดหรือข้อใดมีผล การดำเนินงานไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดโรงเรียนจะมอบหมายให้ผู้เกี่ยวข้องจัดทำ แผนพัฒนาปรับปรุงโดยมีการกำหนดยุทธวิธีแผนปฏิบัติการระยะเวลาดำเนินงาน ทรัพยากร ที่ใช้ในการดำเนินงาน และวิธีการติดตามประเมินผลซึ่งแผนพัฒนาปรับปรุงดังกล่าวจะนำเสนอ คณะกรรมการสถานศึกษาของโรงเรียนพิจารณาและขอรับการสนับสนุนโดยเฉพาะอย่างยิ่งหาก จำเป็นต้องใช้ทรัพยากรในการดำเนินงานและต้องการให้ชุมชนช่วยเหลือ

นอกจากนี้โรงเรียนมีการประชุมครูทุกเดือน ๆ ละ 1 ครั้งเป็นอย่างน้อย เพื่อประชุม ปรึกษาหารือ นิเทศ ติดตามการดำเนินงานและหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวต่อไป

โครงสร้างการบริหารโรงเรียน

ภาพที่ 2 โครงการบริหารงานของโรงเรียนพนมสารคาม “พนมอดุลวิทยา” โครงสร้างการบริหารงาน

กลุ่มบริหารวิชาการ ประกอบด้วย

1. การวางแผนและการจัดการการเรียนการสอน
2. งานบริหารหลักสูตรและวิจัยเพื่อพัฒนา
3. งานสารสนเทศและจัดทำสำมะโนนักเรียน
4. งานวัดผลและประเมินผลและเทียบโอน
5. งานนิเทศติดตามและพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้
6. งานประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา
7. งานทะเบียนนักเรียน
8. งานพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา
9. งานพัฒนา และส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้
10. งานห้องสมุด
11. งานแนะแนว

กลุ่มบริหารงานบุคคล ประกอบด้วย

1. งานวางแผนและอัตรากำลัง
2. งานการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง

3. งานทะเบียนประวัติและการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์
4. งานประเมินผลการปฏิบัติงาน
5. งานส่งเสริมวินัย คุณธรรมจริยธรรมและประเมินวิทยฐานะ
6. งานส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพครู
7. งานทะเบียนสถิติ
8. งานธุรการ

กลุ่มบริหารงบประมาณ ประกอบด้วย

1. งานนโยบายและแผน
2. งานการเงินและบัญชี
3. งานพัสดุ
4. งานควบคุมภายใน

กลุ่มบริหารทั่วไป ประกอบด้วย

1. งานจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร
2. งานอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม
3. งานสัมพันธ์ชุมชน
4. งานสหกรณ์โรงเรียน
5. งานประชาสัมพันธ์
6. งานสวัสดิการและบริการ
7. งานโภชนาการ
8. งานส่งเสริมกิจการนักเรียน
9. งานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
10. งานระเบียบวินัยและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนักเรียน
11. งานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
12. งานส่งเสริมประชาธิปไตย
13. การส่งเสริมสุขภาพพลานามัย
14. งานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

การบริหารและการจัดการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการศึกษาไว้หลายประการที่เน้นการเปลี่ยนแปลงไปสู่การจัดการศึกษาแนวใหม่ที่มีลักษณะเป็นการปฏิรูปการศึกษาเนื้อหาสาระโดยสรุปได้กล่าวถึงความมุ่งหมายหลักการและบุคลากรทางการศึกษานำเอาทรัพยากรและเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการศึกษา

ความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาตามมาตรา 6 ของกฎหมายระบุว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจสติปัญญาความรู้และคุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” มาตรา 8 “การจัดการศึกษาโดยยึดหลักการศึกษาดลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา” มาตรา 10 – 14 “การกำหนดสิทธิและหน้าที่ทางการศึกษาของบุคคลบิดามารดาครอบครัวชุมชนองค์กรรัฐองค์กรเอกชนสถาบันต่าง ๆ ทางสังคม” มาตรา 15 กล่าวถึงการจัดการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ คือ “การศึกษาในระบบนอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยได้มีการผสมผสานและการเทียบโอนผลการเรียนระหว่างรูปแบบเดียวกันและต่างรูปแบบกันได้” มาตรา 41 “การกำหนดสิทธิในการจัดการศึกษาขององค์กรท้องถิ่น” มาตรา 58–68 “การระดมทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษา” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545 ก) ดังนั้นเป้าหมายของการจัดการศึกษาอยู่ที่คนไทยต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นคนดีมีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อสังคมควรได้รับการพัฒนาครบทุกด้านดังนี้ คือ

1. ทางกายก็มีความสุขภาพดีสมบูรณ์แข็งแรงซึ่งการจัดการศึกษาต้องจัดให้ครอบคลุมถึงกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพอนามัยการออกกำลังกายการเล่นกีฬาที่มีความรู้ด้านโภชนาการรวมทั้งจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของสถานศึกษาที่เอื้อต่อสุขลักษณะและความปลอดภัยของนักเรียน
2. ทางจิตใจคือมีจิตใจที่เข้มแข็งมีความอดทนไม่อ่อนไหวง่ายสามารถเผชิญกับปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมได้อย่างมีสติรอบคอบกล้าตัดสินใจมีความรับผิดชอบมีระเบียบวินัยในตนเองสามารถอดทนอดกลั้นต่อปัญหาอุปสรรคและแรงกดดันต่าง ๆ ได้
3. ทางสติปัญญาคือการใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ
4. ความรู้คือมุ่งให้ผู้เรียนได้รับความรู้ที่เหมาะสมกับสภาพความต้องการของสังคมปัจจุบันได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองและสังคมความรู้และทักษะด้านภาษาความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ในเรื่องการจัดการความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

5. คุณธรรมและจริยธรรมคือการแสดงออกในรูปของพฤติกรรมที่พึงประสงค์เช่น ความรักชาติ ศาสนาพระมหากษัตริย์มีความละเอียดต่อการประพฤติดนในทางเสื่อมเสียหรือ พฤติกรรมที่ก่อให้เกิดผลเสียหยาต่อผู้อื่นและสังคมส่วนรวม

6. มีวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง ไม่ใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยรู้จักประหยัด อุดหนุนรักวัฒนธรรมไทยและท้องถิ่นมีเอกลักษณ์มีมารยาทและการวางตนอย่างเหมาะสมกับ สภาพของสังคมในปัจจุบัน

7. อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขผู้ที่ได้รับการศึกษาจะเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่นประนีประนอมมีความเมตตากรุณา มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่นรู้จัก การดำเนินบทบาทของตนเองได้อย่างเหมาะสม

คุณลักษณะตามที่กล่าวมาข้างต้นเป็นเป้าหมายของการจัดการศึกษาและคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์นี้ถือเป็นมาตรฐานวัดความสำเร็จในการจัดการศึกษาของผู้บริหารการศึกษา และบุคลากร ทางการศึกษาโดยผู้นำชุมชนและประชาชนต้องช่วยกันให้การส่งเสริมสนับสนุนและยึดถือเป็น แบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติตนของเยาวชนที่มีต่อสังคมในอนาคต

หลักในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนด หลักการศึกษาไว้ 3 ประการคือการศึกษาตลอดชีวิตการมีส่วนร่วม และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

1. การศึกษาตลอดชีวิตคือประชาชนทุกคนต้องได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การศึกษานี้ต้องครอบคลุมทุกด้านเช่นด้านเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมการเมืองสภาพแวดล้อมและ เทคโนโลยีเป็นต้นทั้งนี้เพราะสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจำเป็นต้องศึกษา ความเป็นไปรอบ ๆ ตัว เพื่อให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมไม่ใช่เฉพาะ เพื่อชีวิตในการทำงานเท่านั้น แต่ต้องพัฒนาตนเองและความสามารถในการประกอบอาชีพต้อง มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาชุมชนและประเทศชาติโดยส่วนรวมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การมีส่วนร่วมสังคมต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเช่นร่วมสนับสนุนกิจกรรม ทางการศึกษาร่วมแสดงความคิดเห็นร่วมสนับสนุนทรัพยากรร่วมติดตามประเมินส่งเสริม ให้กำลังใจและปกป้องผู้ปฏิบัติงานที่มุ่งประโยชน์ต่อส่วนรวมถือว่าอนาคตของประเทศและ ความเจริญรุ่งเรืองของสังคมไทยเป็นความรับผิดชอบของคนไทยทุกคนจึงเป็นสิทธิและหน้าที่ ของคนไทยทุกคนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์เพื่อแก้ปัญหาอุปสรรคของการจัดการศึกษา ช่วยสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาและช่วยดูแลการจัดการศึกษาให้เป็นไปอย่างถูกต้อง

3. การพัฒนาอย่างต่อเนื่องการศึกษาต้องปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้ทันกับ เทคโนโลยีที่ก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้งนั้นการจัดการศึกษาต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาสาระ และกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องการพัฒนามีทั้งการค้นคิดสาระและกระบวนการเรียนรู้ใหม่ ๆ

หรือการติดตามเรียนรู้เนื้อหาสาระที่มีผู้ประดิษฐ์คิดค้นมาแล้วและการประยุกต์ปรับปรุงเนื้อหา
สาระที่มีอยู่เดิมให้ทันสมัยอยู่เสมอผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้แก่ บุคลากรทางการศึกษาผู้บริหารครูและ
ชุมชนต้องถือเป็นภาระหน้าที่ในการปรับตนเองให้ทันโลกทันสมัยอยู่เสมอและต้องทำความเข้าใจ
สภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัวเพื่อประยุกต์ความรู้ได้อย่างเหมาะสม จึงเป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายที่จะ
ช่วยกันดูแลให้ความรู้ใหม่ ๆ เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนและสังคมอย่างแท้จริง

แนวทางในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545 ก.
หน้า 13-17) ได้กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาไว้ดังนี้ คือ

**1. การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเอง
ได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถ
พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ**

**2. การจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้คุณธรรมกระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสม
ของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้**

2.1 ความรู้เกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคมได้แก่ครอบครัว
ชุมชน ชาติ และสังคมโลกรวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทย
และระบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

2.2 ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีรวมทั้งความรู้ความเข้าใจ
และประสบการณ์เรื่องจัดการการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

2.3 ความรู้เกี่ยวกับศาสนาศิลปวัฒนธรรมการกีฬาภูมิปัญญาไทยและการประยุกต์
ใช้ภูมิปัญญา

2.4 ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์และด้านภาษาเน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง

2.5 ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

**3. การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ
ดังต่อไปนี้**

3.1 จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของ
ผู้เรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

3.2 ฝึกทักษะกระบวนการคิดการจัดการการเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ใช้
ความรู้เพื่อมาใช้ในการป้องกันและแก้ไข

3.3 จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงฝึกการปฏิบัติให้ทำได้คิดเป็น
ทำเป็นรักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

3.4 จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุล
กันรวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

3.5 ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมสื่อการเรียน
และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็น
ส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียน
การสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

3.6 จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่มีการประสานความร่วมมือกับ
บิดามารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

4. ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน
ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียนการร่วมกิจกรรมและการทดสอบความรู้
ไปในกระบวนการเรียนการสอน ตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา
ให้สถานศึกษาใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดสรร โอกาสการศึกษาต่อและให้นำผลการประเมิน
ผู้เรียนมาใช้ประกอบการพิจารณา

5. ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษา
ขั้นพื้นฐานเพื่อความเ็นไทยความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ
ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตาม
วัตถุประสงค์ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่นคุณลักษณะ
อันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวชุมชนสังคมและประเทศชาติ

6. ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคลครอบครัวชุมชนองค์กรชุมชนองค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่น เอกชนองค์กรเอกชนองค์กรวิชาชีพสถาบันศาสนาสถานประกอบการและสถาบันสังคม
อื่นส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อให้ชุมชนมีการจัด
การศึกษาอบรมมีการแสวงหาความรู้ข้อมูลข่าวสารและรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ
เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการรวมทั้งวิธีการสนับสนุนให้
มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาชุมชน

7. ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนรู้การสอนที่มีประสิทธิภาพรวมทั้งส่งเสริม
ให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา
(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 13-17) สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็น
นิติบุคคลย่อมมีสิทธิหน้าที่หรืออำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบและขอบเขตวัตถุประสงค์ของ

การจัดตั้งที่กำหนดไว้ในกฎหมาย คือ เป็นส่วนราชการที่มีสภาพเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบการบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจสติปัญญาความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้สถานศึกษาหรือผู้บริหารสถานศึกษารับผิดชอบตามที่กำหนดไว้ให้เป็นอำนาจหน้าที่ที่เพิ่มขึ้นในฐานะนิติบุคคลกำหนดไว้ในมาตรา 59 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่กำหนดให้สถานศึกษาของรัฐที่เป็นนิติบุคคลมีอำนาจในการปกครองดูแลรักษาใช้และจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษาที่เป็นราชพัสดุตามกฎหมายว่าด้วยที่ราชพัสดุและที่เป็นทรัพย์สินอื่นรวมทั้งจัดหารายได้จากการบริหารสถานศึกษาและเก็บค่าธรรมเนียมสถานศึกษาที่ไม่ขัดหรือแย้งกับนโยบายวัตถุประสงค์และภารกิจของสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคลตามเจตนารมณ์ของกฎหมายแล้วนอกจากจะมีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบแล้วจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการดำเนินการหรือบริหารงานทั้งงานวิชาการงานประมาณ งานบริหารบุคคล และบริหารทั่วไปให้มีประสิทธิภาพโดยยึดหลักการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management) และหลักการบริหารบ้านเมืองที่ดี (Good Government) ที่ยึดทั้งหลักนิติธรรมคุณธรรมหลักการมีส่วนร่วมหลักความรับผิดชอบต่อหลักความคุ้มค่าเป็นเครื่องมือในการนำวิสัยทัศน์ และนโยบายไปสู่การปฏิบัติการกำหนดให้สถานศึกษาเป็นนิติบุคคลที่มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญที่จะทำให้สถานศึกษามีอิสระมีความเข้มแข็งในการบริหารเพื่อให้การบริหารเป็นไปอย่างคล่องตัวรวดเร็วและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนสถานศึกษาชุมชนท้องถิ่นและประเทศชาติ ดังนั้น สถานศึกษาจึงจำเป็นต้องจัดระบบการบริหารให้มีประสิทธิภาพมีการรวบรวมและจัดระบบข้อมูลวางแผนและดำเนินงานตามแผนศึกษากฎหมายกฎและระเบียบที่เกี่ยวข้องใช้การบริหารที่เน้นการมีส่วนร่วม มีการจัดระบบบัญชีให้ครบถ้วนถูกต้องเนื่องจากสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคลมีสถานภาพที่เป็นทั้งบุคคลธรรมดาและนิติบุคคลที่อยู่ภายใต้กฎหมายมากกว่าสถานศึกษาที่ไม่เป็นนิติบุคคล

ดังนั้น ในการบริหารงานของผู้อำนวยการสถานศึกษาในฐานะผู้แทนนิติบุคคล

จึงควรระมัดระวัง เพราะอาจถูกฟ้องร้องกรณีไม่ปฏิบัติงานให้เป็นไปตามกฎหมายแล้วทำให้ผู้อื่นเสียหายต้องระมัดระวังในการกระทำผิดนิติกรรมสัญญาต้องรับผิดชอบในฐานะละเมิด โดยเฉพาะการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาหรือสื่อสิ่งประดิษฐ์ที่เป็นนวัตกรรมทางการศึกษาในการบริหารงานการเงินและทรัพย์สินผู้อำนวยการสถานศึกษามีระบบตรวจสอบและรายงานที่ถูกต้องเป็นปัจจุบันมีการควบคุมรักษาทรัพย์สินให้อยู่ในสภาพที่ใช้การได้เสมอรวมทั้งระมัดระวังการใช้ประโยชน์ที่เกิดจากเงินรายได้ที่เกิดจากทรัพย์สิน

การบริหารการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 เป็นช่วงของการปฏิรูประบบการศึกษาทำให้ระบบการบริหารงานแบบเดิมที่เป็นมูลเหตุของความล่าช้าในการดำเนินงาน (Bureaucratic red tape) น่าจะหมดไปซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้พยายามรวมงานที่คล้ายกันมาไว้ที่หน่วยงานเดียวให้มากที่สุด ทั้งลดค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติงานและยังสามารถสร้างข้าราชการมืออาชีพเพิ่มได้อีกด้วย กล่าวคือทำให้มีงบประมาณที่จะนำไปพัฒนางานด้านอื่น ๆ เช่น นำไปใช้ในการจัดการหาสื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่สำคัญสามารถนำไปพัฒนาครูได้ ลดขนาดขององค์กรในส่วนกลางได้งานก็จะมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงขึ้นโดยสามารถกระทำได้เบ็ดเสร็จในระดับจังหวัดหรือระดับเขตพื้นที่งานใดที่เอกชนจะช่วยแบ่งเบาได้ต้องเชิญชวนให้เอกชนเข้ามาร่วมรับผิดชอบงานใดท้องถิ่นทำได้ให้ท้องถิ่นดำเนินการส่วนกลางต้องทำหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้คนอื่นปฏิบัติไม่ใช่ปฏิบัติเสียเองแต่ส่วนกลางเข้าไปควบคุมกำกับติดตามเรื่อง การมาตรฐานและคุณภาพการศึกษากำหนดนโยบายทิศทางและจุดเน้นในการจัดการศึกษาเป็นระยะ ๆ (ดิเรก-พรสีมา, 2543, หน้า 108 - 110) การบริหารการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ตามมาตรา 39 มีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไปยังคณะกรรมการ และสำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรงจากสาระสำคัญของกฎหมายการศึกษาดังกล่าว เป็นการกระจายอำนาจสู่โรงเรียนตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 จึงเป็นกลยุทธ์ประการหนึ่งในการบริหารและการจัดการศึกษาเพื่อการปฏิรูปการศึกษาให้มีคุณภาพและเป็นการสร้างความเข้มแข็งในการบริหารให้กับโรงเรียน ตลอดจนการพัฒนาสร้างสรรค์กระบวนการสร้างคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง ที่สามารถตอบสนองความต้องการของประเทศชาติในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อการเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของประเทศการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management) เป็นแนวคิดใหม่ในการบริหารโรงเรียนที่ริเริ่มในประเทศสหรัฐอเมริกาในทศวรรษ 1980 และกำลังแพร่หลายไปยังประเทศต่าง ๆ รวมทั้งกำลังจะถูกนำมาใช้ในประเทศไทยตามสาระมาตรา 40 ซึ่งแนวคิดพื้นฐานเดิมมาจากกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกธุรกิจอุตสาหกรรมที่ประสบความสำเร็จจากหลักการวิชาการและกลยุทธ์ในการทำให้องค์กรมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลผลการปฏิบัติงานมีคุณภาพสร้างกำไรและสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้าและผู้เกี่ยวข้องยิ่งขึ้นความสำเร็จดังกล่าวนี้ทำให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องเห็นว่าการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ให้ดีขึ้นต้องปรับกระบวนการและวิธีการที่เคยเน้นแต่เรื่องการเรียนรู้ การสอน ปรับไปสู่การบริหาร

ในการกระจายอำนาจไปยังโรงเรียนที่เป็นแนวปฏิบัติและให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาอย่างแท้จริง (อุทัย บุญประเสริฐ, 2543, หน้า ๗)

การจัดและการบริหารการศึกษาไทยจำเป็นต้องอาศัยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นกฎหมายการศึกษาที่กำหนดไว้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาเป็นแม่บทในการพัฒนาคุณภาพคนให้พัฒนาประเทศในทุก ๆ ด้าน โดยจัดการศึกษาจะต้องเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมมี จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ที่เน้นการศึกษาค้นคว้าตลอดชีวิตสังคมมีส่วนร่วมและพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้เป็นไปอย่างต่อเนื่องที่เหมาะสมกับวัย โดยมีเนื้อหาสาระความรู้เกี่ยวกับตนเองความสัมพันธ์ ของตนเองกับสังคมความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศาสนาศิลปวัฒนธรรมการกีฬา ภูมิปัญญาไทยทักษะทางคณิตศาสตร์ภาษา ตลอดจนความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพเพื่อฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการกิจกรรมที่ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง อีกทั้งความรู้ด้านการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยการสนับสนุนการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ การวัดผลและประเมินผลจากพัฒนาการและการทดสอบการศึกษาพื้นฐานที่มีการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลักสูตรแกนกลางและหลักสูตรสถานศึกษา ส่วนการศึกษาในระดับอุดมศึกษามีสาระของหลักสูตรวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง เพื่อพัฒนาความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงามและความรับผิดชอบต่อสังคมมีการค้นคว้าวิจัยสำหรับการบริหารการศึกษาต้องมีการจัดการศึกษาโดยการกระจายอำนาจที่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีบทบาทในการจัดการศึกษามากขึ้น โครงสร้างของกระทรวงศึกษาธิการมีขนาดเล็กลงและให้มีเขตพื้นที่การศึกษาในการกำกับดูแลสำหรับโรงเรียนมีบทบาทในการจัดการตนเองมากขึ้นที่เรียกว่าการบริหาร โดยใช้โรงเรียนพื้นฐาน (School Based Management) ทำให้ครูมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานำไปสู่การพัฒนานักเรียนได้ตรงและให้ความสำคัญกับคุณภาพของครูครูและผู้บริหารจะต้องมีใบประกอบวิชาชีพครูใบประกอบวิชาชีพผู้บริหารการประกันคุณภาพการศึกษาโดยเฉพาะการประกันคุณภาพถือเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาต้องถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาเพื่อให้การจัดการศึกษาและการบริหารการศึกษามีประสิทธิภาพผู้บริหารการศึกษาต้องมีความรู้ความเข้าใจด้านทักษะการบริหารของงานการบริหารการศึกษาตลอดจนแนวคิดที่จะนำไปสู่การจัดการศึกษาและบริหารการศึกษาในสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จ (ดิเรก พรสีมา, 2543, หน้า 114)

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในประเทศไทยในโรงเรียนของรัฐบาลสามารถดำเนินการได้ในส่วนที่ไม่ขัดเจนหรือขัดแย้งกับกฎหมายระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาเป็นหลักจึงสามารถกล่าวได้ว่าเป็นการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานอย่างแท้จริง

(สมุทร ชำนาญ. 2546. หน้า 65) รูปแบบการบริหารโรงเรียนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเป็นการบริหาร โดยคณะกรรมการโรงเรียน (School Council) โดยคณะกรรมการโรงเรียนจะมีอำนาจหน้าที่ตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน วิชาการ งบประมาณ และบุคลากร ซึ่งคณะกรรมการประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน ตัวแทนครู ตัวแทนผู้ปกครอง ตัวแทนจากเขตการศึกษา ตัวแทนจากสหภาพครูและตัวแทนนักเรียนจากการศึกษารูปแบบของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานพบว่ามี 4 รูปแบบที่สำคัญ ได้แก่

1. รูปแบบที่มีผู้บริหารโรงเรียนเป็นหลัก (Professional Control)
2. รูปแบบที่มีครูเป็นหลัก (Administrative Control)
3. รูปแบบที่มีชุมชนมีบทบาทเป็นหลัก (Community Control)
4. รูปแบบที่ครูและชุมชนมีบทบาทเป็นหลัก (Professional Community Control)

รูปแบบที่มีผู้บริหารโรงเรียนเป็นหลัก (Professional Control)

แนวคิดในการกระจายอำนาจหน้าที่ในการบริหารงานการเงิน บุคลากรและวิชาการให้แก่ผู้บริหาร โรงเรียนเพื่อให้การบริหารโรงเรียนนั้นมีประสิทธิภาพมากที่สุดในระยะแรก ๆ ผู้บริหารมักจะใช้วิธีขอคำปรึกษาอย่างไม่เป็นทางการจากครูผู้ปกครองนักเรียนหรือผู้แทนชุมชน ดังนั้นคณะกรรมการโรงเรียนที่จัดขึ้นจึงมักมีบทบาทสำคัญอยู่ที่การเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาของผู้บริหารโรงเรียนนั่นเองผู้บริหารโรงเรียนจะเป็นประธานและเจ้าหน้าที่เขตพื้นที่การศึกษาจะเป็นกรรมการโดยตำแหน่งส่วนกรรมการอื่น ๆ จะมาจากการเลือกตั้งของกลุ่มบุคคลแต่ละประเภทในการกำหนดนโยบายในการวางแผนในการหาแนวทางแก้ปัญหาและการดำเนินงานของโรงเรียนคณะกรรมการจะมีบทบาทร่วมแสดงความคิดเห็น แต่อำนาจในการตัดสินใจขั้นสุดท้ายอยู่ที่ผู้บริหารโรงเรียน

รูปแบบที่มีครูเป็นหลัก (Administrative Control)

การบริหารตามแนวนี้นักเรียนครูจะมีสัดส่วนมากขึ้นในคณะกรรมการโรงเรียนรูปแบบนี้เกิดจากแนวคิดที่ว่าครูเป็นผู้ใกล้ชิดนักเรียนมากที่สุดครูเป็นผู้ปฏิบัติจึงย่อมจะรับรู้ปัญหาทุกอย่างได้ดีกว่า และถ้ามีโอกาสตัดสินใจก็จะสามารถแก้ไขปัญหาได้ตรงจุดมากที่สุด

รูปแบบที่มีชุมชนมีบทบาทเป็นหลัก (Community Control)

จุดประสงค์ของรูปแบบการบริหารที่ควบคุมโดยชุมชน คือ การเพิ่มความรับผิดชอบในการจัดการศึกษาให้แก่ชุมชนและผู้ปกครองเพื่อให้ผู้รับบริการการศึกษามีความพึงพอใจในการจัดการศึกษาที่จัดได้มากที่สุด แนวคิดที่สำคัญก็คือหลักสูตรของโรงเรียนควรตอบสนองความต้องการ

และค่านิยมของผู้ปกครองและชุมชนท้องถิ่นมากที่สุดคณะกรรมการโรงเรียนจึงมีส่วน
จำนวน ตัวแทนผู้ปกครองและชุมชนมากที่สุด

รูปแบบที่ครูและชุมชนมีบทบาทเป็นหลัก (Professional Community Control)

แนวคิดของรูปแบบการบริหารลักษณะนี้มีความเชื่อว่าทั้งครูและผู้ปกครองมีความสำคัญ
ในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กครูจะได้รับรู้ค่านิยมและความต้องการของผู้ปกครองในขณะเดียวกัน
ผู้ปกครองก็มีโอกาสช่วยสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนของครูด้วยสัดส่วนของผู้แทนครู
และตัวแทนผู้ปกครอง/ชุมชนจะมีเท่า ๆ กันในคณะกรรมการโรงเรียนเป็นคณะกรรมการบริหาร
การส่งเสริมการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคลนอกจากการบริหาร
และการจัดการศึกษาตามอำนาจหน้าที่เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนแล้ว รัฐบาลได้
มีการปฏิรูประบบราชการเพื่อบริการประชาชนให้มีความพึงพอใจในการบริการภาครัฐมากขึ้น
เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ดังกล่าวของสำนักนายกรัฐมนตรีจึงออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี
ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2542 ขึ้นเพื่อให้ทุกกระทรวง ทบวง กรม
และส่วนราชการถือปฏิบัติ

แนวทางในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

การบริหารจัดการของสถานศึกษาซึ่งมีหน้าที่ให้บริการการศึกษาแก่ประชาชนและ
เป็นสถานศึกษาของรัฐจึงต้องนำหลักการว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีซึ่งเรียกกัน
โดยทั่วไปว่า “ธรรมภิบาล” มาบูรณาการในการบริหารและจัดการศึกษา เพื่อเสริมสร้าง
ความเข้มแข็งให้กับโรงเรียนในฐานะที่เป็นนิติบุคคลด้วยหลักการได้แก่

1. หลักนิติธรรม
2. หลักคุณธรรม
3. หลักความโปร่งใส
4. หลักการมีส่วนร่วม
5. หลักความรับผิดชอบ
6. หลักความคุ้มค่า

หลักธรรมาภิบาลอาจบูรณาการเข้ากับการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา
ซึ่งได้แก่การดำเนินงานด้านวิชาการ งบประมาณ บริหารบุคคล และบริหารทั่วไป (สำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 2, 2547, หน้า 13) และเป้าหมายในการจัดการศึกษาคือทำให้ผู้เรียน
เป็นคนดีเก่ง และมีความสุข

การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 5)

การพัฒนาประเทศให้ประสบผลสำเร็จนั้น “คน” เป็นกลไกที่สำคัญที่สุดหากประเทศใดเป็นคนที่มีความรู้ ก็จะเป็นกลไกที่จะนำไปสู่การบริหารและการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในการเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขัน ดังนั้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญเช่นเดียวกับนโยบายทางเศรษฐกิจด้านการเงิน การคลังประเทศ จะเห็นได้จากประเทศในเอเชียที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนามาแล้วเช่นเกาหลีญี่ปุ่นและสิงคโปร์ต่างก็ใช้กลยุทธ์ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนาการจัดการศึกษาของชาติอย่างมากนับตั้งแต่การกำหนดความมุ่งหมายของการศึกษาที่เน้นการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม (มาตรา 6) การจัดการศึกษาโดยยึดหลักการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชนให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (มาตรา 8) การกำหนดสิทธิและหน้าที่ทางการศึกษาของบุคคลบิดา มารดา ครอบครัว ชุมชน องค์กรรัฐ องค์กรเอกชน สถาบันต่าง ๆ ทางสังคม (มาตรา 10-14) การกำหนดการศึกษาซึ่งระบุไว้ว่า 3 รูปแบบ (มาตรา 40) การกำหนดสิทธิในการจัดการศึกษาขององค์กรท้องถิ่น (มาตรา 41) การบริหารและการจัดการศึกษาเอกชนซึ่งมุ่งเน้นความเป็นอิสระโดยการกำกับติดตามประเมินคุณภาพและมาตรฐานโดยรัฐ (มาตรา 43) การศึกษาในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยให้มีการผสมผสานและการเทียบโอนผลการเรียนระหว่างรูปแบบเดียวกัน และต่างแบบกันได้ (มาตรา 15) การกำหนดมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นระบบต่อเนื่องและชัดเจน (มาตรา 47 มาตรา 51) การพัฒนาครูอาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นวิชาชีพที่มีมาตรฐานสูง (มาตรา 52 มาตรา 57) การระดมทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษา (มาตรา 58 มาตรา 68) เป็นต้น

บทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการจัดการศึกษา

จุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ที่สำคัญ คือ บ้าน หรือ ครอบครัวเป็นเหมือนสถาบันแห่งแรก ที่ให้การศึกษาแก่บุคคลและเป็นปัจจัยสำคัญในสังคมที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ เป็นแหล่งที่ช่วยปลูกฝังพฤติกรรมแบบแผนการดำเนินชีวิต และเป็นแหล่งที่บุคคลสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต พ่อ แม่ ผู้ปกครองจึงมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างการเรียนรู้ที่บ้าน โรงเรียน และแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ การรวมตัวของพ่อแม่ ผู้ปกครองเป็นเครือข่ายเพื่อร่วมปฏิรูปการเรียนรู้จะช่วย

ขับเคลื่อนการปฏิรูปการเรียนรู้ได้ประสบผลสำเร็จ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544, หน้า 1)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ตรากำหนดพื้นฐานความคิดความเชื่อที่ว่า พ่อแม่คือผู้ที่เป็นครูที่ดีที่สุด พ่อแม่คือคนที่มีพลัง มีทุกสิ่งทุกอย่างรวมทั้งความตั้งใจและความปรารถนาดีต่ออนาคตของลูกโดยพระราชบัญญัติการศึกษานี้ได้นำสาระสำคัญในส่วนที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยให้คนทุกคนของสังคมไทยต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อจะได้สามารถให้การศึกษาแก่ทุกคนทั้งประเทศได้ พ่อแม่ ผู้ปกครองจึงมีโอกาสมิมีบทบาทในการจัดการศึกษาให้กับลูกหลานได้อีกครั้งภายใต้อำนาจของพระราชบัญญัติการศึกษานี้ (วิศาล เครือคล้าย, 2543, หน้า 2)

บทบาทของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา

ผู้ปกครองมีบทบาทในการจัดการศึกษาตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 39 และมาตรา 40 กำหนดให้กระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไป ไปยังสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง และให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาของแต่ละสถานศึกษาทำหน้าที่กำกับส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษาการกระจายอำนาจการบริหารจากส่วนกลางไปยังสถานศึกษาเป็นการกระจายอำนาจในการตัดสินใจไปให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง และชุมชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการจัดการศึกษาให้มากที่สุด การนำผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในโรงเรียนเป็นเรื่องที่ก่อให้เกิดประโยชน์กับทางโรงเรียน ผลการศึกษาของนักเรียน ผู้ปกครองเป็นการสนองตอบต่อการปฏิรูปการศึกษาที่ต้องการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาจากส่วนกลางไปยังท้องถิ่นของสถานศึกษา เพื่อเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดการศึกษาในท้องถิ่นของตนและเป็นการสนองตอบความต้องการของผู้รับบริการในท้องถิ่น

เบลล์ (Bell, 1979) ได้ตระหนักถึงความสำคัญและบทบาทหน้าที่ของผู้ปกครองต่อการพัฒนาสติปัญญา โดยเชื่อว่าการศึกษาในวัยเรียน ผู้ปกครองควรจัดเพิ่มเติมให้แก่เด็กที่บ้าน เป้าหมายของการศึกษาควรเป็นไปเพื่อการสร้างเจตคติที่สมบูรณ์ต่อการเรียนรู้และการสร้างความสามารถทางเชาว์ปัญญา และเพื่อการเตรียมพร้อมสำหรับการศึกษาอย่างเป็นแบบแผนต่อไป

เบลล์ อธิบายว่า พ่อ แม่ เป็นครูคนแรกของลูก ความรักของพ่อแม่เป็นพลังที่ยิ่งใหญ่ของการศึกษา

ไพฑูริย์ สุนทร (2543, หน้า 23-24) กล่าวว่า บทบาทผู้ปกครองในเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของเด็กในโรงเรียนนั้นสามารถทำได้ 2 รูปแบบแบบแรก คือ

การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมในโรงเรียนแบบที่สองคือการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร และการกำหนดแนวทางของโรงเรียน ดังนี้

1. การเข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียนผู้ปกครองสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนได้หลายรูปแบบ ดังนี้

1.1 ผู้ปกครองในฐานะแขกของโรงเรียนหรือผู้สังเกตการณ์ บุคลากรในโรงเรียน ควรให้การต้อนรับผู้ปกครองเข้ามายังโรงเรียนอย่างจริงจัง โรงเรียนอาจเชิญชวนกลุ่มบุคคลอื่น เช่น ญาติของเด็ก หรือกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน เป็นต้น เข้ามาโรงเรียนเพื่อชมกิจกรรมการแสดง กีฬา การสาธิตผลการเรียนรู้ของเด็ก นอกจากนั้น การจัดสัมมนาหรือการจัดการประชุมปฏิบัติการ ก็เป็นอีกอย่างหนึ่งที่จะดึงผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาของบุตรหลาน การที่ผู้ปกครอง จะเข้าใจลักษณะการดำเนินงานของโรงเรียนของโรงเรียนดีขึ้น รวมทั้งเป็นการสร้างความคุ้นเคย ระหว่างครูกับผู้ปกครอง ส่วนการจัดสัมมนาหรือประชุมปฏิบัติการเป็นการเชื่อมโยงทักษะ ความชำนาญของผู้ปกครองสู่แผนการเรียนรู้ในโรงเรียน และช่วยเพิ่มศักยภาพของผู้ปกครอง ในการจัดเตรียมสภาพแวดล้อมในครอบครัวที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ของเด็ก มีกิจกรรมหลายอย่าง ที่โรงเรียนหาวิธีการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในฐานะแขกหรือผู้สังเกตการณ์ ได้แก่

1.1.1 สนับสนุนการเข้าเยี่ยมเยือนหรือเข้าสังเกตการณ์ในห้องเรียนที่หน้าประตู ห้องเรียนอาจแขวนป้าย “ยินดีต้อนรับ” จัดโต๊ะต้อนรับและ โต๊ะข้อมูลบริเวณใกล้ทางเข้าโรงเรียน

1.1.2 จัดตั้งศูนย์ทรัพยากรผู้ปกครองประจำโรงเรียน เป็นที่สำหรับผู้ปกครองได้ ผ่อนคลาย พบปะกัน เป็นสถานที่รวบรวมอุปกรณ์ที่ผู้ปกครองนำมาให้โรงเรียนใช้ประโยชน์และ เป็นแหล่งข่าวคราวความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นในชุมชน ดำเนินการให้มีประชุมปฏิบัติการในหัวข้อ ต่าง ๆ เช่น แผนงานและเป้าหมายของโรงเรียน การช่วยเหลือลูกหลานเรื่องการบ้าน การเฝ้ามอง พัฒนาการของเด็ก ข้อมูลเกี่ยวกับสถานศึกษาและโอกาสในการศึกษาต่อการอาชีพในอนาคต เป็นต้น

1.2 ผู้ปกครองในฐานะอาสาสมัคร บุคลากรของโรงเรียนคัดเลือกและฝึกอบรม อาสาสมัครเพื่อช่วยครูในชั้นเรียนและในกิจกรรมอื่น ๆ ของโรงเรียน โรงเรียนควรจัดฝึกอบรม แก่ผู้ปกครองที่เป็นอาสาสมัคร เพื่อทำความเข้าใจแนวทางและทักษะที่จำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ การจัดการเวลาให้ยืดหยุ่นเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยอาสาสมัครอาจช่วยงานโรงเรียน หลังเสร็จจากงานปกติ วันเสาร์-อาทิตย์หรือช่วงวันหยุด ผลดีของการสนับสนุนให้ผู้ปกครองเข้า อาสาสมัครในห้องเรียนและในโรงเรียน เช่น นักเรียนพัฒนาทักษะทางการเรียนรู้ต่าง ๆ และได้รับความสนใจเป็นรายบุคคลมากยิ่งขึ้น ครูและบุคลากรของโรงเรียนมีความกระตือรือร้นที่จะเริ่ม โครงการใหม่ ๆ ซึ่งผู้ปกครองมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น

การเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการบริหารจัดการ

การเข้ามามีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการบริหารจัดการโรงเรียน ได้แก่ การที่ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการให้คำปรึกษาในรูปคณะกรรมการหรือรูปแบบอื่นที่คล้ายกันทำหน้าที่สอดคล้องดูแล ร่วมตัดสินใจและวางแผนพัฒนาโรงเรียน

กอร์ดอน (Gordon.) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของผู้ปกครองในการศึกษาเบื้องต้นของเด็ก ซึ่งมีความแตกต่างในหลายระดับ ดังนี้

1. ผู้ปกครองในฐานะผู้เข้าชม
2. ผู้ปกครองในฐานะที่เป็นที่พึ่ง
3. ผู้ปกครองในฐานะที่เป็นครู
4. ผู้ปกครองในฐานะที่เป็นผู้ช่วย
5. ผู้ปกครองในฐานะที่เป็นผู้สนับสนุนในการจัดหาอุปกรณ์
6. ผู้ปกครองในฐานะที่เป็นผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจของเด็ก

โฮนิง (Honig, 1987 อ้างอิงจาก ชีรภัทร์ เจริญดี, หน้า 2542, หน้า 16-17) กล่าวถึงบทบาทของพ่อแม่และผู้ปกครองในการส่งเสริมลูกของตน ดังนี้

1. ผู้ปกครองจะต้องรู้ว่าตนเองเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดในการช่วยให้เด็กพัฒนามีบทบาทในการช่วยเหลือให้เด็กรู้จักตนเอง รู้ความสนใจมีความสามารถในการแสดงออกและการรับฟังด้วยการให้ของเล่นและของใช้ที่เหมาะสมให้กับเด็ก จะช่วยเด็กในการพัฒนาความสามารถให้มากขึ้น
2. ผู้ปกครองจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาการของเด็กแต่ละช่วงวัย เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงทุก ๆ ด้านของเด็ก และเห็นความสำคัญของการพัฒนาการมากขึ้น
3. ผู้ปกครองต้องการเครื่องมือทางภาษา เป็นความจำเป็นอย่างหนึ่งในการที่ผู้ปกครองต้องสื่อสารทางภาษากับเด็กที่ยังไม่รู้ภาษามากนัก เครื่องมือสื่อสารทางภาษาจะช่วยในการเรียนรู้ของเด็ก ให้เด็กสนุกกับการเรียนรู้และมีทัศนคติที่ดีต่อประสบการณ์ที่ได้รับ
4. บ้านเป็นแหล่งประสบการณ์ที่สำคัญของเด็ก ผู้ปกครองจะต้องถึงประโยชน์ของการจัดกิจกรรมประจำวันในบ้านให้แก่เด็ก ใช้เป็นแหล่งกระตุ้นการเรียนรู้และให้เด็กมีโอกาสได้แก้ปัญหา รวมทั้งเป็นการให้ประสบการณ์ทางสังคม เช่น การทำอาหาร การจับคู่ ฝูงเท้า ฯลฯ สิ่งเหล่านี้จะใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาเด็กได้
5. ทักษะในการสังเกตทำให้ผู้ปกครองมีประสิทธิภาพมากขึ้น ผู้ปกครองจะต้องรู้จักสังเกตการณ์เจริญเติบโตของเด็ก ๆ ในทุก ๆ ด้านจะทำให้เข้าใจเด็กมากขึ้นและเป็นแนวช่วยเหลือส่งเสริมเด็กให้พัฒนาต่อไป โดยเฉพาะในด้านความสามารถของเด็กและความพร้อม โรงเรียนควรเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม มีบทบาทในคณะกรรมการ ผู้ปกครองเข้ามามีบทบาท

ในสมาคมผู้ปกครองและครู คณะกรรมการชุดต่าง ๆ ของโรงเรียนและควรจัดให้มีการฝึกอบรมในเรื่องภาวะการเป็นผู้ผู้นำ การฝึกการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล เป็นต้น เพื่อให้ตัวแทนของผู้ปกครองเหล่านี้ทำหน้าที่ได้อย่างเหมาะสมมีประสิทธิภาพ ผลดีเมื่อผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและกำหนดแนวทางของโรงเรียน คือ สามารถกำหนดนโยบายการศึกษาที่ส่งผลกระทบต่อบุตรหลานของตน ผู้ปกครองจะเกิดความรู้สึกรับผิดชอบในการสร้างสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ของบุตรหลาน และนักเรียนในโรงเรียน โรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมหลากหลายเพื่อสนับสนุนให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและวางแผนทางของโรงเรียน เป็นต้นว่า

1. เชิญผู้ปกครองและชุมชนเข้าร่วมในการกำหนดเป้าหมายและภารกิจของโรงเรียน
2. กอปรแจ้งข่าวเกี่ยวกับตำแหน่งว่างหรือโอกาสในการเข้าดำรงตำแหน่งต่าง ๆ

ในคณะกรรมการโรงเรียนชุดต่าง ๆ แก่ผู้ปกครองและคนในชุมชน

3. จัดตั้งสภาผู้ปกครองหรือสมาคมผู้ปกครองและครูขึ้น มีหน้าที่ให้คำปรึกษาช่วยเหลือทางวิชาการด้านต่าง ๆ แก่โรงเรียนตามความเหมาะสม

4. จัดเตรียมการฝึกอบรมเกี่ยวกับการเป็นผู้นำการทำงานเป็นกลุ่มและทักษะการแก้ปัญหาต่าง ๆ

5. ให้อำนาจคณะกรรมการผู้ปกครอง หรือสมาคมผู้ปกครองและครูในการควบคุมตรวจสอบการดำเนินงานตามนโยบายของโรงเรียน ตรวจสอบพัฒนาการความก้าวหน้าของนักเรียนและดำเนินการตรวจสอบหลักสูตรการเรียนรู้เป็นระยะ ๆ เป็นต้น

สรุปได้ว่า บทบาทของผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาประกอบด้วย บทบาทในการเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น เช่น บทบาทในฐานะผู้เข้าชมการแสดง การกีฬา การสาธิตผลงานของนักเรียน การประชุม สัมมนา เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนในปกครอง เป็นต้นนอกจากนี้อาจมีบทบาทในการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียน เช่น การเป็นคณะกรรมการบริหาร โรงเรียน คณะกรรมการสมาคมผู้ปกครอง เป็นต้น

รูปแบบและแนวคิดการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาการศึกษา

รูปแบบและแนวคิดในการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาการศึกษา มีดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับความสำคัญและคุณค่าของระบบครอบครัวได้รับความสนใจและยอมรับจากประเทศต่าง ๆ เป็นอย่างมาก ผลดังกล่าวทำให้สังคมต่างหันกลับมาทบทวนสถานะของ “ครอบครัว” มากขึ้น ในฐานะเป็นปัจจัยเชิงบวกที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการศึกษาของเด็ก
2. ความสำคัญของครอบครัวมิได้มีเพียงการพัฒนาสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษาของเด็กเท่านั้น หากแต่ยังคงมีบทบาทในการพัฒนาบุคลิกภาพ ศักดิ์ศรีในตนเอง ทักษะชีวิต และทักษะทางสังคมให้แก่ เด็ก ๆ ด้วย

3. สถานการณ์ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของเด็ก ๆ ที่อ่อนแอลงในภาพรวมและสถานการณ์พลวัตของปัญหาสังคมมีผลกระทบต่อเด็กอย่างรวดเร็ว มีมิติที่ซับซ้อนมากยิ่งขึ้นทำให้โรงเรียนและครูทำหน้าที่ในการดูแลและพัฒนาเด็กได้ยากลำบากยิ่งขึ้น สถานการณ์เช่นนี้ทำให้โรงเรียนต่างเรียกร้องความเอาใจใส่และการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง เพื่อมาร่วมดูแลช่วยเหลือและพัฒนาเด็กอย่างเป็นองค์รวมในระยะยาว

4. สถานการณ์ปัญหาการศึกษาในแต่ละโรงเรียนแต่ละประเทศมีความแตกต่างกัน เป้าหมายหลักทางการศึกษาของแต่ละสังคมก็มีความแตกต่างกัน สถานการณ์ดังกล่าวมีผลให้บทบาทพ่อแม่ ผู้ปกครองในการเข้ามาพัฒนาการศึกษาของเด็กมีความแตกต่างกันไปด้วย

5. แนวคิดที่โรงเรียนจะแสวงหาการมีส่วนร่วมจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง ควรเป็นแนวคิดที่อยู่บนพื้นฐานความสัมพันธ์ที่เสมอภาคเท่าเทียม แบบเป็น “เพื่อน” หรือ “หุ้นส่วน” ที่ทั้งสองฝ่ายต่างต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แบ่งปันกัน สร้างการยอมรับในความคิดและวิธีการบางด้านที่แตกต่างกัน และหาทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดในการดำเนินงานหรือแก้ปัญหา มิใช่ความสัมพันธ์แบบเดิมที่อยู่บนรากฐานความเกรงใจ ความเกรงกลัว หรือความไม่กล้าเผชิญหน้ากัน

6. ความคิดที่จะไปสู่การสร้างและพัฒนาสัมพันธภาพที่เหมาะสมระหว่างพ่อแม่ ผู้ปกครองและครู คือการให้ความสำคัญกับการให้ความสำคัญกับการสื่อสารสองทาง ในรูปแบบความสัมพันธ์ที่เป็นทั้งแบบไม่เป็นทางการ และแบบเป็นทางการ เพราะจะสามารถสร้างแบบแผนที่เป็นธรรมชาติที่จะเข้าถึงพ่อแม่ ผู้ปกครองที่มีหลากหลายลักษณะได้

7. รูปแบบความสำคัญของการมีส่วนร่วมของครอบครัว โรงเรียนมีหลากหลายลักษณะ ได้แก่ การเข้ามามีส่วนร่วมตามความสนใจรายบุคคล การรวมกลุ่มพ่อแม่ที่รวมตัวกันเองจากความสัมพันธ์ส่วนตัว กลุ่มพ่อแม่ ผู้ปกครองที่โรงเรียนจัดกิจกรรมให้ตามความสนใจที่คล้ายคลึงกัน กลุ่มพ่อแม่ ผู้ปกครองที่เข้ามามีส่วนร่วมงานในฐานะกรรมการระดับห้อง ระดับชั้น ระดับโรงเรียน ระดับท้องถิ่น จนถึงการขยายเครือข่ายความสัมพันธ์ไปสู่กลุ่ม ชุมชนผู้ปกครองอื่น ๆ ภายนอก

8. บทบาทการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ผู้ปกครองที่สำคัญ ได้แก่

8.1 การอบรมเลี้ยงดูที่บ้านอันเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาการศึกษาเด็กปฐมวัย

8.2 การมีส่วนร่วมในระดับปฏิบัติเป็นความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ

ร่วมกับโรงเรียน ส่วนมากจะเริ่มต้นจากความสนใจเฉพาะราย โดยการถามคำถามขอข้อมูล

แลกเปลี่ยนปัญหาทัศนคติต่อการจัดการศึกษาให้แก่เด็ก ๆ รวมทั้งปัญหาในการเรียนของเด็ก

ความร่วมมือระดับปฏิบัติมักเกิดในกลุ่มผู้ปกครองที่มีลูกอยู่ในวัยก่อนเรียน ระดับประถมศึกษา เพราะเป็นวัยที่เด็กยังเล็กช่วยตัวเองได้ไม่ค่อยดี

การมีส่วนร่วมระดับปฏิบัติ มีความหลากหลายในแต่ละสังคมแต่จากการศึกษาของหลาย ๆ ประเทศพบว่า สถานศึกษาจำนวนมากมีนโยบายมุ่งพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่ ผู้ปกครองเป็นพื้นฐานเพื่อสร้างความเข้าใจและดึงการมีส่วนร่วมในระดับที่ผู้ปกครองเข้าร่วมได้จริง และพอใจจะให้ความร่วมมือ การศึกษาด้อย่างความร่วมมือในกรณีศึกษาทำให้เห็นรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้นในแต่ละประเทศซึ่งจากการปรับใช้จะขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละสังคม

บทบาทของพ่อแม่ ผู้ปกครองในระดับปฏิบัติ เป็นบทบาทในวงกว้างที่สามารถระดมความร่วมมือจากพ่อแม่ ผู้ปกครองเข้าร่วมด้วยได้อย่างกว้างขวาง ตัวอย่างของกิจกรรมในระดับปฏิบัติ เช่น การเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครในงานด้านต่าง ๆ ให้แก่เด็ก หรือพ่อแม่ ผู้ปกครอง การเยี่ยมบ้าน ให้ความช่วยเหลือที่มีลักษณะพิเศษ ภาวะวิกฤตที่ทำให้ครอบครัวอ่อนแอลงฉับพลันและการช่วยงานในห้องสมุด นอกจากนี้ยังเข้าร่วมงานด้านการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ การศึกษาวิจัย การร่วมบริหาร โครงการที่เป็นประโยชน์แก่โรงเรียน

8.3 การมีส่วนร่วมในระดับบริหารและการตัดสินใจเป็นการมีส่วนร่วมในการร่วมคิดร่วมพิจารณาปัญหาาร่วมตัดสินใจ เลือกแนวทางการดำเนินงานที่เหมาะสมจนถึงการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินในการดำเนินงานให้สอดคล้องกับนโยบายมาตรการที่กำหนดไว้ เช่น การมีส่วนร่วมให้คำปรึกษา ช่วยเหลือด้านวิชาการ การร่วมเป็นวิทยากรและการจัดฝึกอบรมในหัวข้อที่เป็นประโยชน์ต่อเด็ก บุคลากรในโรงเรียนและตัวพ่อแม่ ผู้ปกครองเอง เช่นการเป็นผู้นำการทำงานเป็นทีม การอบรมทักษะในการจัดการกับปัญหาพฤติกรรมและปัญหาความประพฤติต่าง ๆ เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาเพศสัมพันธ์ที่ไม่พึงประสงค์ เป็นต้น

8.4 การมีส่วนร่วมในฐานะผู้พิทักษ์สิทธิเป็นบทบาทที่ยังไม่เป็นที่แพร่หลายนักในหลายประเทศ เป็นบทบาทที่พ่อแม่ ผู้ปกครองเข้ามาทำหน้าที่เป็นปากเป็นเสียงเฝ้าระวังการใช้อำนาจและนโยบายที่ส่งผลต่อการพัฒนาเด็ก การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการบริหารจัดการของหน่วยงานที่รับผิดชอบในด้านต่าง ๆ บทบาทในการรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ แนวคิดและกิจกรรมในสื่อสิ่งพิมพ์และในสื่ออินเทอร์เน็ต บทบาทการดำเนินงานของพ่อแม่ ผู้ปกครองในฐานะผู้พิทักษ์สิทธิต้องอาศัยความร่วมมือ การใช้เวลาและการมีทักษะหลาย ๆ ด้านที่ลึกซึ้งกว่าการมีส่วนร่วมในระดับทั่วไป เพราะประเด็นในการรณรงค์หรือพิทักษ์สิทธิจะต้องเกี่ยวข้องกับข้อมูลข้อเท็จจริง ข้อเรียกร้องในระดับสาธารณะ ดังนั้น พ่อแม่ ผู้ปกครองจึงต้องมีความรู้ในด้านกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องรวมทั้งต้องอาศัยทักษะการประสานงานกับบุคคล หน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติที่จะช่วยให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ จึงส่งผลให้เกิด

ความร่วมมือที่เป็นเอกภาพและมีคุณภาพที่จะพิทักษ์สิทธิและป้องกันเด็กจากนโยบาย มาตรการ กฎหมายต่าง ๆ ที่ไม่เหมาะสม

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

เพื่อให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ สถานศึกษา มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547, หน้า 9-10)

1. จัดทำนโยบายแผนพัฒนาการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนของ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ตลอดจนบริบทและความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น
2. จัดตั้งงบประมาณ และรับผิดชอบค่าใช้จ่ายงบประมาณของสถานศึกษา
3. พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และความต้องการของนักเรียน ชุมชนและท้องถิ่น
4. จัดการเรียนการสอน สภาพแวดล้อม บรรยากาศการเรียนการสอนที่เหมาะสมและ ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตลอดจนปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง
5. ถกเถียงข้อบ่งชี้กับประกาศและแนวปฏิบัติต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด
6. กำกับ ติดตาม ประเมินผลงานตามแผน โครงการและประเมินผลการปฏิบัติงาน ตลอดจนการพิจารณาความดีความชอบ การพัฒนา และการดำเนินการทางวินัยกับครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาตามที่กฎหมายกำหนด
7. ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา รวมทั้งปกครองดูแล บำรุงรักษา ใช้และจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา
8. จัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ความร่วมมือในการประเมินคุณภาพการศึกษาจากหน่วยงานภายนอกสถานศึกษา รวมทั้งการรายงานผลการประเมินต่อ คณะกรรมการสถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
9. ส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชนและสร้างความสัมพันธ์กับสถานศึกษาและสถาบันอื่นในชุมชนและท้องถิ่น
10. ปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้องกับกิจการภายในสถานศึกษาหรือตามที่ได้รับมอบหมาย และตามที่กฎหมายกำหนด

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

ความหมายของการมีส่วนร่วม การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นการบริหารในรูปแบบที่สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษา เป็นกระบวนการที่สนับสนุนและส่งเสริมพัฒนามาตรฐานการศึกษา นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

จันทราณี สงวนนาม (2545, หน้า 69) กล่าวว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานทั้งทางด้านการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ และการปฏิบัติงานตลอดจนการประเมินผล

สมยศ นาวิการ (2545, หน้า 1) กล่าวว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการของการให้ผู้ได้บังคับบัญชามีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจเน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงของบุคคล ให้ความสำคัญสร้างสรรค์และความเชี่ยวชาญของพวกเขในการแก้ปัญหของการบริหารที่สำคัญ ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของแนวความคิดของการแบ่งอำนาจหน้าที่ถือว่าผู้บริหาร

แบ่งอำนาจหน้าที่การบริหารให้เข้ากับผู้ได้บังคับบัญชาและต้องการให้ผู้ได้บังคับบัญชามีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงในกระบวนการตัดสินใจที่สำคัญขององค์กร ไม่ใช่เพียงแค่สัมผัสปัญหาหรือแสดงความห่วงใย

ทำนอง ภูเกิตพิมพ์ (2551, หน้า 124) กล่าวว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพความคิด ความเชื่อและความยึดมั่นของแต่ละบุคคลแต่ละหน่วย งานแต่ละองค์กร อีกทั้งยังขึ้นอยู่กับกาลเวลา แต่ละยุคแต่ละสมัย อีกด้วย โดยการมีส่วนร่วมเป็นหัวใจสำคัญในการเสริมสร้างพลังการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม (Teamwork) ที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาเพราะทำให้ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนร่วมเข้าใจสถานการณ์และอุทิศตนมากยิ่งขึ้นเพื่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา

ศิริกาญจน์ โกศลมภ์ (2542, หน้า 14) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นหัวใจสำคัญของแนวคิดประชาธิปไตยและหลักการเบื้องต้นของการมีส่วนร่วม คือ การตัดสินใจใด ๆ ก็ตามที่ส่งผลกระทบต่อบุคคล บุคคลเหล่านั้นควรเป็นผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจนั้น โดยหลักการนี้การมีส่วนร่วมจะตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดที่ว่า บุคคลแต่ละคนย่อมทราบดีว่า คนต้องการอะไรเพราะฉะนั้นการที่เหตุการณ์ใดก็ตามจะส่งผลกระทบต่อบุคคลใด บุคคลนั้นย่อมทราบดีว่าเขาต้องการหรือไม่ต้องการอะไร และอะไรบ้างที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง

ธรรมนิยม เพ็ชรพงษ์ (2545, หน้า 13) กล่าวว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจในการปฏิบัติกิจกรรม ทำให้งานเกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด

คีธ (Keith, 1972, p. 136) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางจิตใจ และอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการบรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งให้ความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

เบอร์เกอร์ (Berger, 1995, pp. 255-261) ได้กล่าวถึง ผู้ปกครอง ชุมชนและครูต้องร่วมมือกันในทุกด้าน เพื่อเสริมสร้างเด็กในความรับผิดชอบให้อยู่ในสังคมอย่างผู้ที่มีคุณสมบัติในตัว คือ เก่ง ดี มีสุข อันจะส่งผลดีเมื่อเติบโตใหญ่ โดยที่ผู้ปกครอง ชุมชนและครูต้องแสวงหาความร่วมมืออย่างหลากหลายทุกรูปแบบ เป็นต้น ว่าด้านผู้ปกครองและชุมชนเป็นแหล่งข้อมูลแก่ครูและนักเรียนที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ตลอดจนงานบริหารของโรงเรียนในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางสถานศึกษาจัดให้มีขึ้น ในขณะที่เดียวกันทางสถานศึกษาก็มีส่วนช่วยผู้ปกครองและชุมชนในการพัฒนาอาชีพหรือความเป็นอยู่ต่าง ๆ ในลักษณะของการให้ความรู้เพิ่มเติมหรือการบรรเทาปัญหาการใช้จ่ายทางการศึกษา เช่น การให้ทุนการศึกษาในรูปแบบของคูปองหรือลักษณะของทุนต่าง ๆ ได้

โซเวลล์ (Sowell, 1996, pp. 24-25) ได้กล่าวถึง กลุ่มคนต่าง ๆ ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถานศึกษา ได้แก่ กลุ่มเจ้าหน้าที่ของรัฐ กลุ่มอาชีพต่าง ๆ และผู้เชี่ยวชาญพิเศษ กลุ่มนักธุรกิจและอุตสาหกรรมรวมทั้งกลุ่มของผู้ปกครองนักเรียน

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้นักบุคลากรในสถานศึกษาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา เช่น ผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ การรับผิดชอบ การวางแผนการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดจากการบริหารงานในองค์กรให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้น

ความสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

อุทัย บุญประเสริฐ (2533, หน้า 49-50) ได้สรุปประโยชน์ของการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่มีต่อการบริหารและการจัดการศึกษาโดยรวม ดังนี้

1. เป็นการระดมผู้เชี่ยวชาญและผู้มีประสบการณ์มาร่วมกันจัดการศึกษา เปิดโอกาสให้ครู เจ้าหน้าที่ และชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องสำคัญของโรงเรียน
2. ขวัญและกำลังใจของครูดีขึ้น
3. เป็นการระดมทรัพยากรด้านการเงินและด้านวิชาการ เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน
4. สร้างและสนับสนุนให้เกิดผู้นำทางการศึกษาใหม่ ๆ ในทุกระดับ
5. เพิ่มปริมาณและคุณภาพการติดต่อสื่อสาร

6. สร้างความยืดหยุ่นในการทำงาน ทำให้เกิดการเริ่มการมีโครงการใหม่ ๆ ที่ตรงกับความต้องการของผู้เรียนมากขึ้น

7. การที่ครูและผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการบริหารงบประมาณ ทำให้เกิดแนวคิดทางการใช้งบประมาณโดยประหยัดและเกิดประโยชน์สูงสุด

8. เปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนในโรงเรียนเสนอความคิดเห็นในการปรับปรุงการศึกษา

9. ชุมชนมีส่วนร่วมและมีสิทธิในการบริหารและจัดการศึกษาของโรงเรียน การบริหารและการตัดสินใจด้วยความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้

บาร์นาร์ด (Barnard, 1996, p. 10) ได้วิเคราะห์ความสำเร็จขององค์การไว้ว่า เกิดจากระบบความร่วมมือจากทุกส่วนขององค์การด้วยเป้าหมายที่ตรงกัน มีการไต่ตรองอย่างรอบคอบ มีการติดต่อสื่อสารแบบสองทาง และชี้ให้เห็นว่าพลังความร่วมมือขึ้นอยู่กับความเต็มใจของบุคคลที่จะให้การสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์การ โดยมีเครื่องล่อใจ (Incentive) เป็นรางวัลซึ่งการบริหารแบบมีส่วนร่วมมีความสำคัญต่อองค์การสถานศึกษาเป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีหน้าที่บริหารด้านการศึกษาที่มีผู้บริหารสถานศึกษาและครูอาจารย์ร่วมกันปฏิบัติงาน

โคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen & Upholff, 1977, pp. 213-219) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจและปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากรการบริหาร และการประสานความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefit)
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

ชาดิด, ปรีน และเนส (Shadid, Prins & Nas, 1982, p. 356) เห็นว่าแนวคิดที่ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบมากที่สุด คือแนวคิดของโคเฮนและอัฟฮอฟ ซึ่งได้จำแนกขั้นตอน หรือประเภทของการมีส่วนร่วมออกเป็นเรื่องของการตัดสินใจ (Decision Making) การดำเนินงาน (Implementation) ผลประโยชน์ (Benefit) และการประเมินผล (Evaluation) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกระบวนการของการตัดสินใจนั้น ประการแรกที่สุดที่จะกระทำก็คือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญต่อนั้นก็เลือกนโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผนและการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานโครงการนั้นจะได้มาจากคำถามที่ว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่องค์กรได้บ้างและจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงาน การประสานงานและการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์นั้น นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและคุณภาพแล้วยังจะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การมีส่วนร่วมในการประเมินผลทั้งนั้น สิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกตก็คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความหวัง (Expectations) ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้

องค์ประกอบการบริหารแบบมีส่วนร่วม

ไวท์ (White, 1986, p. 2886-A.) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมประกอบไปด้วย 4 มิติ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งที่ได้ตัดสินใจ
3. การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้จากการดำเนินการ
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

กรมวิชาการ (2546, หน้า 15) องค์ประกอบที่มีผลต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย ด้านบทบาทการวางแผนและกำหนดนโยบาย การจัดการและการกำกับติดตามด้านกระบวนการคือการมีภาวะผู้นำในระดับสูง การมุ่งใจให้บุคลากรทำงานอย่างทุ่มเทเสียสละ การติดต่อแบบสองทางด้านการตัดสินใจมีการกำหนดเป้าหมายขององค์กรร่วมกัน ดวงแก้ว กอแก้ว (2543, หน้า 17) กล่าวว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมประกอบด้วย

1. การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นด้วยการที่ผู้บังคับบัญชาขอความร่วมมือจากผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ใต้บังคับบัญชาได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย เป้าหมาย วัตถุประสงค์ขององค์กร มีการเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายของงาน
2. การกระจายอำนาจในการบริหาร ได้แก่ การใช้คณะกรรมการและกลุ่มงานเฉพาะกิจในการปฏิบัติงาน การให้อิสระกับพนักงานในการดำเนินงานที่รับผิดชอบ

3. การให้อำนาจในการตัดสินใจ ได้แก่ การให้พนักงานมีสิทธิในการตัดสินใจในงานที่รับผิดชอบโดยไม่ต้องปรึกษาผู้บังคับบัญชา ผู้บริหารระดับสูงให้การสนับสนุน ผู้บริหารทุกคนในการใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วม

4.การไว้วางใจซึ่งกันและกันในองค์กร ได้แก่ การมอบหมายงานให้ตรงตามความรู้ความสามารถและมีการมอบหมายให้พนักงานได้ปฏิบัติงานใหม่ ๆ

ดังนั้น จึงสรุปว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วมมีความสำคัญในการบริหารองค์การเป็นอย่างมาก เพราะผู้บริหารระดับสูงเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหาร มีอิสระในการทำงานตลอดจนมีสิทธิในการเสนอแนะความคิดเห็นเพื่อร่วมกันแก้ปัญหาซึ่งลักษณะดังกล่าวย่อมเป็นแรงจูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความรู้สึกร่วมกันและร่วมกันรับผิดชอบต่อสิ่งที่ร่วมกันตัดสินใจดำเนินงานให้องค์การประสบผลสำเร็จต่อไป

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมนั้น ได้มีนักการศึกษาให้แนวคิดไว้หลายลักษณะ ดังนี้

โคเฮน และอัพฮอฟฟ์ (Cohen & Uphoff, 1977, pp. 7-26) การถึงมิตีการมีส่วนร่วมประกอบด้วย 3 มิติ ได้แก่

มิติที่ 1 ประเภทหรือเรื่องของการมีส่วนร่วมประกอบด้วย 4 ประเภท ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในผลกำไรและการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

มิติที่ 2 กลุ่มคนที่เข้ามามีส่วนร่วมประกอบด้วย 4 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ที่อยู่อาศัยในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ คนต่างถิ่น คน 4 กลุ่มดังกล่าว มีคุณลักษณะที่พิจารณาประกอบ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพครอบครัว การศึกษา การแบ่งกลุ่มในสังคมนั้น (เช่น กลุ่มชน เชื้อชาติ เผ่าศาสนา ชั้น ภาษา แหล่งกำเนิด เป็นต้น) อาชีพ รายได้ ระยะเวลาที่อาศัยในท้องถิ่น ระยะทางที่พากับสถานศึกษา สถานภาพการถือครองที่ดิน สถานภาพการได้รับการจ้างงาน

มิติที่ 3 เหตุที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 4 ประเด็น ได้แก่ 1) พื้นฐานจากการเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งเกิดจากแรงที่กระทำจากเบื้องบนหรือเบื้องล่างและแรงเสริมต่าง ๆ 2) รูปแบบในการมีส่วนร่วมในรูปองค์กรและโดยตรงหรือโดยอ้อม 3) ขอบเขตของการมีส่วนร่วม ได้แก่ ระยะเวลาและช่วงของกิจกรรม 4) ประสิทธิผลของการมีส่วนร่วม ได้แก่ การให้อำนาจและปฏิสัมพันธ์ของลักษณะต่าง ๆ ของสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 1978, pp. 59-68) ได้เสนอปัจจัยและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 3 ประการ คือ

1. ปัจจัยของสิ่งจูงใจ หมายถึง การที่ประชาชนจะเข้ามาไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ นั้นมีเหตุผลสำคัญ คือ 1) มองเห็นว่าตนจะได้ผลตอบแทนในสิ่งที่ทำไปและ 2) ได้รับการบอกกล่าว หรือได้รับการชักชวนจากบุคคลอื่นให้เข้าร่วมโดยมีสิ่งจูงใจเป็นตัวนำ

2. ปัจจัยโครงสร้างของโอกาสหรือช่องทางในการเข้าร่วม หมายถึง การมองเห็นช่องทางในการมีส่วนร่วมและมองเห็นประโยชน์ที่จะได้รับหลังการมีส่วนร่วม ดังนั้น พื้นฐานทางด้านโครงสร้างของช่องทางการมีส่วนร่วม จึงควรมีลักษณะ ดังนี้ ประการแรกเปิดโอกาสให้ทุก ๆ คน ในชุมชนมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ประการที่สองมีกำหนดเวลาที่ชัดเจนแน่นอน เพื่อผู้ที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมจะสามารถกำหนดเงื่อนไขตามสภาพเป็นของตนได้ และประการที่สามมีการกำหนดลักษณะของกิจกรรมที่แน่นอนว่าจะทำอะไร

3. ปัจจัยด้านอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนสามารถกำหนดเป้าหมาย วิธีการและผลประโยชน์ของกิจกรรมได้

ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2540, หน้า 35) ได้ทำการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร เห็นว่าปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมดังกล่าวนี้ สรุปได้ ดังนี้

1. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม

1.1 โครงสร้างทางเศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรม จะช่วยให้ชุมชนมีความพร้อมในการสนับสนุนสถานศึกษาด้านการเงิน เพราะเป็นย่านอุตสาหกรรมย่อมทำให้เกิดภาวะเศรษฐกิจดี

1.2 ลักษณะนิสัยของคนไทย ช่วยส่งเสริมการเข้ามามีส่วนร่วมกับสถานศึกษาคือ โดยทั่วไปคนไทยมีนิสัยชอบทำบุญสุนทาน ไม่ค่อยปฏิเสธคำร้องขอของผู้อื่น โดยเฉพาะสถานศึกษาที่เป็นสถาบันสอนบุตรหลานให้เป็นคนดี มีความรู้

1.3 ระบบการเมืองการปกครองท้องถิ่น กระตุ้นให้นักการเมืองเข้ามามีส่วนร่วมกับสถานศึกษา ซึ่งในช่วงที่มีการเลือกตั้งผู้สมัครมักจะต้องไปพบประชาชนและช่วยเหลือกิจกรรมของสังคม โดยเฉพาะวัดกับสถานศึกษาที่เป็นสถาบันหลักของชุมชน

2. ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน

2.1 ความศรัทธาของชุมชนที่มีต่อสถานศึกษา หากสถานศึกษาสร้างความศรัทธาให้กับชุมชนได้ เช่น ผลการเรียนดี นักเรียนสามารถสอบชิงทุนหรือสอบเข้าสถาบันที่มีชื่อเสียงได้ สถานศึกษาได้รับรางวัลชนะเลิศครูอาจารย์เอาใจใส่ต่อเด็ก สถานศึกษาชนะการประกวดผลงานทางวิชาการ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้จะทำให้ชุมชนเกิดความศรัทธาต่อสถานศึกษา

2.2 ชุมชนมีความรู้สึกที่ตัวเองเป็นเจ้าของสถานศึกษาและต้องมีหน้าที่ต่อสถานศึกษาความรู้สึกดังกล่าวมักจะอยู่ในรูปของสถานศึกษาของเรา การเป็นศิษย์เก่า การเป็นบุคคลที่มีส่วนร่วมในการก่อตั้งและทำนุบำรุงสถานศึกษา การเป็นผู้ปกครองนักเรียน ฯลฯ

2.3 ความคาดหวังของชุมชนต่อสถานศึกษา ได้แก่ ความคาดหวังว่าสถานศึกษาจะสั่งสอนบุตรหลานของเขาให้เป็นคนเก่ง คนดี และคาดหวังให้สถานศึกษามีคุณภาพไม่เป็นรองสถานศึกษาอื่น

2.4 ชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีกับสถานศึกษา หากผู้บริหารเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ สถานศึกษาให้การต้อนรับประชาชนอย่างดี สถานศึกษาเอาใจใส่บุตรหลานของประชาชน ชุมชนก็จะให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาด้วยดี

3. ปัจจัยเกี่ยวกับสถานศึกษา

3.1 ปัจจัยเกี่ยวกับผู้บริหารและครู ซึ่งได้แก่ ผู้บริหารและครูมีความสัมพันธ์อันดีกับชุมชนให้เกิดริเริ่มและกำลังใจแก่ผู้เข้ามามีส่วนร่วมกับสถานศึกษา สถานศึกษามีครูเก่าหรือศิษย์เก่าปฏิบัติหน้าที่เป็นครูอยู่ในสถานศึกษา ครูสนใจและเอาใจใส่การเรียนการสอน ฯลฯ

3.2 ปัจจัยเกี่ยวกับผลงานและวิธีปฏิบัติของสถานศึกษา เช่น สถานศึกษามีชื่อเสียงด้านวิชาการ มีความเชื่อมั่นในเรื่องการเงิน สถานศึกษามีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีผลเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น มีหลายปัจจัยด้วยกัน เช่น ปัจจัยของสิ่งจูงใจ ปัจจัยโครงสร้างของโอกาสหรือช่องทางในการเข้าร่วม ปัจจัยด้านอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านสถานภาพ ปัจจัยด้านเพศ ระดับการศึกษา ความต้องการเข้ามามีส่วนร่วม ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการ การคาดหวังผลประโยชน์จากโครงการ และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาจะต้องให้ชุมชนเป็นหลักในการพัฒนา

การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

พิณสุตา สิริรังสี (2540, หน้า 52) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของประชาชนว่า ในการจัดการศึกษาของนิวซีแลนด์ตามแนวปฏิรูปนั้น ให้ความสำคัญกับประชาชน/สาธารณชนในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ทั้งด้านการเป็นคณะกรรมการบริหารสถานศึกษาในการวางแผน การงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษา หลักสูตรการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลการเรียนในการร่วมคิด ร่วมปฏิบัติและร่วมติดตามผล

การพัฒนาประเทศเป็นหน้าที่ของทุกคนในประเทศที่จะต้องเข้าใจหน้าที่และแสดงบทบาทให้ถูกต้องเหมาะสม กลไกการพัฒนาประเทศมีหลายด้านที่คอยขับเคลื่อนอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา ด้านการเมืองการปกครอง ด้านอุตสาหกรรม ด้านการค้าธุรกิจต่าง ๆ เป็นต้น สิ่งสำคัญที่เป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาประเทศ คือการพัฒนาการศึกษาซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญที่สุดเพราะการศึกษาของคนในชาติเปรียบเสมือนเส้นเลือดที่คอยหล่อเลี้ยงทุก ๆ ด้าน

การให้ความสำคัญในด้านการศึกษาถือเป็นความจำเป็นเร่งด่วนสำหรับทุกประเทศ สำหรับในประเทศไทยที่พัฒนาแล้วล้วนแต่เป็นประเทศที่มีประชาชนได้รับการพัฒนาทางการศึกษาที่ดีมาก่อนแล้วค่อยมุ่งพัฒนาในด้านอื่น ๆ ต่อไป เหตุนี้เองทำให้ทุกภาคส่วนก็เริ่มมีความตระหนักให้ความสำคัญมากขึ้น และปรากฏภาพความชัดเจนขึ้นเมื่อพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้บัญญัติสาระที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง องค์กรหน่วยงานต่าง ๆ ในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาและพัฒนาทางการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการให้สังคมได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สถานศึกษามีการประสานความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชนทุก ๆ ฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ ซึ่งสาระและหลักการดังกล่าวล้วนแล้วแต่มีการระบุในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติทั้งสิ้น

จากการศึกษาของ ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2542, หน้า 189) ได้ศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียน ได้แบบของการมีส่วนร่วม 3 แบบ ประกอบด้วย

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนแบบชายขอบ (Marginal Participation)

เป็นลักษณะการมีส่วนร่วมหรือการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชนที่มีข้อจำกัดอันทำให้การมีส่วนร่วมไม่เต็มที่ คือมีน้อยนั่นเองข้อจำกัดนี้อาจเกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่าง 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งรู้สึกว่าคุณเองด้อยอำนาจกว่าหรือมีทรัพยากรเชิงอำนาจ เช่น เป็นผู้มีความรู้น้อยกว่าจึงทำให้ไม่ปรารถนาเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่นั่นคือความเข้มข้นของการมีส่วนร่วมน้อย

2. การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนแบบเป็นบางส่วน (Partial Participation)

การมีส่วนร่วมแบบบางส่วนเป็นการเข้ามาเกี่ยวข้องของประชาชนในชุมชน หรือกิจกรรมการศึกษาในระดับความเข้มข้นมากกว่าแบบชายขอบ กิจกรรมโดยคณะกรรมการโรงเรียนจึงมีความสำคัญที่รู้ดีว่าเป็นนโยบายสำคัญซึ่งสามารถสร้างความชอบธรรมในการจัดการศึกษาของไทย

3. การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนแบบสมบูรณ์ (Full Participation)

เป็นการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนโดยทั้งสองฝ่ายร่วมกันอย่างเข้มข้นและเท่าเทียมกัน ต่างฝ่ายต่างมีอิทธิพลต่อกิจกรรมร่วมกันทุกฝ่ายมีส่วนร่วมได้อย่างเต็มที่

จากทั้ง 3 แบบการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนคงเป็นที่ชัดเจนว่าความคาดหวังของทุกคนคงอยากให้เป็นลักษณะการมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์มากที่สุด แต่ความเป็นจริงแล้วความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจะอยู่ในแบบบางส่วนหรือไม่ก็แบบชายขอบเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้ระบบการศึกษาของประเทศประสบกับปัญหาหลายอย่างตามมา

กลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนคงไม่ราบรื่นสวยงามอย่างที่เขียนไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติแต่ตรงกันข้ามความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษาและชุมชนนับวันยิ่งเหินห่างออกไปทุกที ยังมีความไม่เท่าเทียมกันด้วยสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมเมืองมากขึ้น ผู้ปกครองก็ไม่เข้าใจความเคลื่อนไหวและการปรับเปลี่ยนนโยบายการศึกษาของรัฐและสถานศึกษา และมีทัศนคติที่ไม่ดีเป็นตัวนำ ต่างฝ่ายต่างมีความเห็นที่แตกต่างกันรวมทั้งภารกิจการทำงานของ ผู้ปกครองก็มีส่วนทำให้ไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งเดิมเคยเป็นสังคมชนบทมีการพึ่งพาอาศัยกันและกัน กิจกรรมธรรมเนียมประเพณีที่มีการเกี่ยวโยงเชื่อมโยงผูกพัน ผสานกันระหว่างวัด บ้าน และ โรงเรียน กิจกรรมเหล่านี้จางหายไป ประกอบกับการอพยพย้ายถิ่นฐานทำกันไปสร้างสังคมใหม่ทำให้ความผูกพันระหว่างกันมีน้อยลง

ในสถานะปัจจุบันการจะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาคงทำได้ยาก และถึงแม้ทำได้ก็ประสบผลสำเร็จน้อย ทั้งนี้ก็แล้วแต่พื้นที่ แล้วแต่บริบทที่แตกต่างทั้งนี้ก็ด้วยเหตุปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น อย่างไรก็ตามหากมีความจริงจังจริงจังใจในการพัฒนาการศึกษา การศึกษาข้อมูลพื้นฐานชุมชน บริบทชุมชนเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับวางแผนการเริ่มต้นสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน (ทัศนาศาสตร์, 2547; ศิริกาญจน์ โกสุมภ์, 2542) ถือเป็นสิ่งสำคัญ แต่อีกวิธีการหนึ่งที่ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมที่ดีของชุมชนได้อีกครั้งและน่าจะเป็นการแก้ปัญหาที่ดีอีกหนทางหนึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่โรงเรียนจะต้องหันหน้าเข้าหาชุมชน โดยโรงเรียนเป็นเริ่มต้นก่อน (สุรศักดิ์ หลาบมาลา, 2546) ดีกว่าจะให้ชุมชนหันมาหาซึ่งวิธีการนี้จะสามารถทำได้ง่ายกว่า โดยปกติแล้วชุมชนจะมีความคาดหวังเสมอว่าสถานศึกษาน่าจะเป็นแหล่งเรียนรู้ มีข้อมูลทางวิชาการมากมายทั้งเอกสารและทรัพยากรบุคคลสำหรับการเรียนรู้ หากโรงเรียนนำศาสตร์ความรู้ต่าง ๆ เหล่านี้เข้ามาชุมชน เป็นการช่วยเหลือชุมชนก่อนที่จะให้ชุมชนยื่นมือมาหาเราน่าจะเป็นจุดเริ่มต้นของการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่น่าจะทำให้ความสัมพันธ์ได้ดี บทบาทของชุมชนและสถานศึกษาที่จะผลักดันให้เกิดจุดเริ่มต้นของการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน โดยส่งเสริมให้มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้ได้มาซึ่งทุนทางมนุษย์ในการพัฒนาประเทศจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องกำหนดบทบาทและแสดงบทบาทของตนให้ชัดเจน

บทบาทของชุมชน ประชาชนต้องร่วมเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับบ้าน วัด โรงเรียน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เป็นสถาบันสังคมที่มีบทบาทหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนา และเป็นสถาบันทางสังคมที่มีบทบาทหลักในการเพิ่มทุนทางสังคมในชุมชนและสนับสนุนการจัดการองค์ความรู้ในชุมชนให้เป็นระบบ เกิดการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น และนำไปใช้ประโยชน์ต่อส่วนรวม

บทบาทของสถานศึกษา สถานศึกษาเป็นแกนนำให้กับชุมชนในการวิจัยท้องถิ่นเพื่อนำทุนทางสังคม ทุนทางปัญญา ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีในท้องถิ่นมาต่อยอด เสริมกับการวิจัยที่มีอยู่ในท้องถิ่น การวิจัยเพื่อแก้ปัญหาและสร้างภูมิคุ้มกันในพื้นที่ สถานศึกษาร่วมกับชุมชนในการขับเคลื่อนการพัฒนา และเพิ่มทุนทางสังคมให้สอดคล้องกับโอกาส ศักยภาพ และความพร้อมของแต่ละพื้นที่ โดยการสร้างความสัมพันธ์ ส่งเสริมการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ ในพื้นที่โดยร่วมพัฒนาคมนในชุมชนให้มีคุณภาพ นอกจากนี้โรงเรียนควรสร้างองค์ความรู้ชุมชน โดยทำการวิจัยร่วมกับชุมชน รวมทั้งเป็นแหล่งข้อมูลของชุมชนและที่ปรึกษาทางวิชาการ ตลอดจนสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ชุมชน และสนับสนุนให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการความรู้เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นตนเอง นอกจากนี้ควรสร้างหลักสูตรการเรียนการสอนโดยนำวิถีชีวิตในแต่ละท้องถิ่นเป็นสื่อในการเรียนรู้และพัฒนาบุคลากรที่มีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นต่อไป

ทฤษฎีการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

ทฤษฎีการกระทำสังคม (The Theory of Social Action) รีเดอร์ (Reder, 1974, p. 139)

กล่าวว่า การกระทำทางสังคมประกอบด้วย กลุ่มปัจจัยหลายประการ มิได้จำกัดอยู่อย่างพอเพียง ปัจจัยหนึ่งและได้อธิบายถึงเหตุผลในการกระทำสิ่งใดของบุคคลว่าขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ที่เรียกว่าความเชื่อหรือความไม่เชื่อ มิได้จำกัดอยู่เพียงปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง แบ่งได้ ดังนี้กล่าว คือ การกระทำของมนุษย์ในเรื่องใดก็ตามขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่เป้าหมาย ความเชื่อที่สืบทอดกัน มา ค่านิยม มาตรฐาน นิสัยและขนบธรรมเนียมประเพณี ความคาดหวัง ความผูกพัน แรงเสริม โอกาส ความสามารถและการสนับสนุน ซึ่งปัจจัยหรือสาเหตุที่มีผลต่อการกระทำทางสังคม มีดังนี้

1. ในสถานการณ์ของการกระทำทางสังคม จะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคมซึ่งแต่ละคนก็มีเหตุผลแต่ละอย่างในการตัดสินใจในการกระทำ
2. บุคคลหรือองค์กรจะตัดสินใจหรือแสดงการกระทำบนพื้นฐานของกลุ่มเหตุผล ซึ่งตัดสินใจเองได้ว่าสอดคล้องหรือตรงปัญหาสถานการณ์นั้น ๆ
3. เหตุผลบางประการอาจสนับสนุนตัดสินใจและเหตุผลบางประการ อาจต่อต้านการตัดสินใจ

4. เหตุผลนั้นผู้ตัดสินใจให้น้ำหนักที่แตกต่างกัน การเลือกเหตุผลหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ

5. เหตุผลในการตัดสินใจนั้นไม่ใช่มาจากเหตุผลใดเหตุผลหนึ่ง

6. การตัดสินใจกลุ่มของเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์นั้น ๆ จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทุกโอกาส

7. กลุ่มของปัจจัยหรือเหตุผลที่มีอิทธิพลต่อการกระทำทางสังคมนั้นย่อมจะมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวข้องกับสถานการณ์นั้น ๆ จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทุกโอกาส

8. สำหรับกรณีเฉพาะอย่างภายใต้การกระทำทางสังคมจะมีบ่อยครั้งที่มีการเลือกสองหรือสามทางเลือกที่จะต้องสนองต่อสถานการณ์นั้น ๆ

9. ผู้กระทำหรือผู้ตัดสินใจ อาจเลือกทางใดทางหนึ่ง

10. เหตุผลที่จะตัดสินใจสามารถที่จะมองเห็นได้จากทางเลือกที่ถูกต้องแล้ว

ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ (Structural function Theory) พาร์สัน (Parson, 1951, pp. 150-155) ได้กล่าวว่า หน่วยของการกระทำในลักษณะที่บุคคลมีทางเลือกหลายทางในการเข้าหาเป้าหมายในหน่วยของการกระทำโดยมีองค์ประกอบ คือ

1. บุคคลหรือผู้กระทำ (Actor)
2. การเข้าหาเป้าหมาย (Goal Seeking)
3. วิธีในการบรรลุเป้าหมาย ซึ่งมีหลายวิธีการ (Alternative Means)
4. สถานการณ์ต่าง ๆ ที่บุคคลจะต้องประสบ (Situation Conditions) เช่น ลักษณะทางชีวภาพในตัวบุคคล สิ่งแวดล้อมภายนอก
5. ผู้กระทำจะถูกควบคุมโดยบรรทัดฐาน ค่านิยม และความคิดต่าง ๆ ทางสังคมซึ่งเข้าไปอยู่ในตัวของผู้กระทำ

พาร์สัน (Parson, 1951) ได้ขยายการอธิบายหน่วยของการกระทำขึ้นมาเป็นการอธิบายระบบสังคม (Social System) ประกอบด้วยผู้ร่วมกระทำตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยแต่ละคนจะมีบทบาทสถานภาพ วิธีการบรรลุเป้าหมาย ตลอดจนอยู่ภายใต้เงื่อนไขของสถานการณ์และบรรทัดฐานค่านิยมรวมไปถึงความคิดต่าง ๆ นอกจากนี้แล้วผู้ร่วมกระทำในระบบสังคม ลักษณะการฝึกอบรม (Orientation) ติดตัวมาด้วย ซึ่งลักษณะการฝึกอบรมดังกล่าวแบ่งได้ 2 แบบคือ

1. การฝึกอบรมในด้านอารมณ์ (Motivation Orientation) ซึ่งเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดพลังงานในการเข้าร่วม

2. การฝึกอบรมด้านค่านิยม (Value Orientation) การฝึกอบรมในเรื่องค่านิยมเป็นสิ่ง ที่ก่อให้เกิดการรับรู้ในบรรทัดฐาน ตลอดจนแบบแผนความประพฤติต่าง ๆ ในการแสดงการกระทำ ระหว่างกันในระบบสังคม

นอกจากนี้จะเห็นได้ว่าภายในระบบสังคมยังมีระบบอื่น ๆ เข้าประสานสอดแทรก เช่น ระบบวัฒนธรรม (Cultural System) ระบบบุคลิกภาพของสมาชิกในระบบสังคม (Personality System) และระบบอินทรีย์ของผู้ร่วมสัมพันธ์ (Organismic System) หรือบางทีระบบอินทรีย์ ดังกล่าว อาจเรียกว่า ระบบชีววิทยา (Biological System)

ทฤษฎีจิตวิทยาสังคม (Structural function Theory of Social Psychology) มาสโลว์ (Maslow, 1970, p. 90) ได้ค้นคว้าเกี่ยวกับแรงจูงใจ (Motivation) ของการกระทำของมนุษย์ไว้หลาย ประการและได้อธิบายถึงพฤติกรรมของมนุษย์ที่เกี่ยวกับความต้องการพื้นฐานที่เกิดขึ้นมาจาก ความพึงพอใจ ความต้องการเหล่านี้ถูกจำกัดลำดับขั้นของความต้องการการหาจากน้อยไปมาก เมื่อความต้องการเกิดขึ้นแล้วไม่ได้รับการบำบัดเพียงพอ ความต้องการเหล่านั้นก็ยังคงอยู่และจะ เป็นแรงขับที่มีพลังผลักดันให้บุคคลมีพฤติกรรมโน้มไปในทางที่จะบำบัดความต้องการเหล่านั้น อยู่เสมอ

มาสโลว์ (Maslow, 1970, p. 396) ได้ศึกษาค้นคว้าด้านจิตวิทยาเกี่ยวกับพฤติกรรม ของมนุษย์เชื่อว่ามนุษย์เป็นตัวกำหนดปัญหาหรือความยาก และจะพยายามขวนขวายให้ได้มา ซึ่งสิ่งต้องการตอบสนองความอยากนี้เกิดจากมนุษย์มีความจำเป็น แต่ละเผ่าพันธุ์จะแสดงออกถึง ความต้องการ ไม่เหมือนกัน แต่อย่างน้อยที่สุดก็จะมีขั้นพื้นฐานที่เหมือนกันเป็นลำดับไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าได้รับการตอบสนองความต้องการรับได้มากน้อยเพียงใด ซึ่งมาสโลว์ได้ตั้งสมมติฐานไว้ เรียกว่า ลำดับขั้นแห่งความต้องการของมนุษย์ แบ่งได้ 5 ลำดับ ดังนี้

1. ความต้องการสิ่งจำเป็นทางร่างกาย (Physiological Needs)
2. ความต้องการในด้านความปลอดภัย (Safety Needs)
3. ความต้องการในด้านสังคม (Social Needs)
4. ความต้องการในด้านที่จะได้รับความยกย่องนับถือ (Esteem Needs)
5. ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จในชีวิต (Self-Realization or self-Actualization Needs)

จากแนวคิดของมาสโลว์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมแล้วจะเห็นว่า การบริหารงานกับราชการนั้น บางครั้งก็ต้องการชื่อเสียงเกียรติยศหรือต้องการการยอมรับยกย่อง จากสังคม ซึ่งเห็นจากการที่นักธุรกิจหรือพ่อค้าที่มีฐานะร่ำรวยเมื่อทรัพย์สินสมบัติเพียงพอแล้วก็ยัง

ต้องการมีชื่อเสียงหรือต้องการ ได้รับการยกย่องจากสังคม โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมกับทางราชการ ในรูปแบบต่าง ๆ

ทฤษฎีการสร้างผู้นำ (Leadership) อำนาจ อนันตชัย (2526, หน้า 130) กล่าวว่า การสร้างผู้นำจะช่วยจูงใจให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจเพื่อบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน ทั้งนี้เพราะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญของการรวมกลุ่มคนจูงใจคนไปยังวัตถุประสงค์ โดยทั่วไปผู้นำอาจจะมีทั้งผู้นำที่ดี เรียกว่าผู้นำปฏิฐาน (Positive Leader) ผู้นำพลวัตคือเคลื่อนไหวนำทางอยู่เสมอ (Dynamic Leader) และผู้นำทางในในทางที่ไม่ดี คือ ไม่มีผลงานที่สร้างสรรค์ที่เรียกว่าผู้นำนิเสธ (Negative Leader)

สรุปได้ว่าผลที่ได้จากการใช้ทฤษฎีการสร้างผู้นำทำให้เกิดระดมความช่วยเหลือปฏิบัติงานอย่างมีขวัญ งานมีคุณภาพมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และร่วมรับผิดชอบการสร้างผู้นำที่ดี ยอมรับไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในทางที่ดีและเกิดผลงานที่สร้างสรรค์

ทฤษฎีการจูงใจของเฮร์เบิร์ต (Herberg's Motivation Hygiene Theory) มีความเชื่อว่าปัจจัยที่จูงใจให้คนทำงาน ประกอบด้วย

1. ความสำเร็จในงานที่ทำ
2. การได้รับการยอมรับ ยกย่องและนับถือ
3. ความก้าวหน้าในหน้าที่การทำงานที่นำไปสู่ความสำเร็จ
4. ลักษณะของงานที่ทำ
5. ความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย
6. ความเจริญเติบโตส่วนบุคคล

แมกเกรเกอร์ (McGregor, 1960, อ้างอิงใน ประยุทธ์ ตรีชัย, 2544, หน้า 35) กล่าวถึงการปฏิบัติงานร่วมกันเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพนั้น จะต้องประกอบด้วย บรรยากาศของการทำงานที่มีความสะดวกสบาย สมาชิกมีความเข้าใจและยอมรับภารกิจของกลุ่ม มีการแลกเปลี่ยนและยอมรับความคิดเห็นของกันและกัน สมาชิกมีโอกาสดอกและใช้ความคิดเห็นเพื่อให้มีส่วนร่วมในกิจกรรม ความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นเฉพาะเรื่องงานไม่มีการนำเรื่องส่วนตัวมาเกี่ยวข้อง มีความตระหนักอยู่เสมอในการกิจมีการยอมรับเหตุผลซึ่งกันและกัน การวิจารณ์เป็นไปอย่างเปิดเผย และมีการแสดงความคิดเห็นเพื่อการพัฒนาและมีการตรวจสอบเป็นระยะ ๆ

วู้ดค็อก (Wood cock, 1989) กล่าวถึง การทำงานร่วมกันที่มีประสิทธิภาพว่าประกอบด้วย 11 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ความสมดุลในบทบาท สมาชิกจะต้องมีความรู้ความสามารถที่เหมาะสมกัน
 2. เป้าหมายที่ชัดเจนและเห็นพ้องต้องกันเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการรับรู้ และมีส่วนร่วมในการตั้งเป้าหมายนั้น
 3. ความเปิดเผย และกล้าเผชิญหน้าเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกสามารถแสดงตน เหตุผล ความคิดได้อย่างอิสระ
 4. การสนับสนุนและการไว้วางใจกัน ทำให้สมาชิกรู้สึกปกป้องงานที่เขารับผิดชอบ
 5. ทั้งความร่วมมือและการขัดแย้งจะช่วยให้ทุกคนยอมรับในจุดอ่อนจุดแข็งของกันและกัน และจะช่วยดึงเอาความรู้ความสามารถและประสบการณ์ต่าง ๆ มาใช้ในการปฏิบัติงาน
 6. วิธีการดำเนินการที่ดีจะทำให้การตัดสินใจถูกต้องเหมาะสม
 7. ภาวะที่เหมาะสม โดยจัดให้มีการสับเปลี่ยนหมุนเวียนเพื่อเปิดโอกาสและดึงศักยภาพของผู้ร่วมงานออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่องาน
 8. การตรวจสอบและติดตามงานเป็นการศึกษา ทบทวนการทำงานของการทำงานเพื่อเรียนรู้ประสบการณ์และคิดปรับปรุงงาน
 9. การพัฒนาบุคลากร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของงานที่จะเกิดขึ้น
 10. ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม เพื่อช่วยเหลือและเรียนรู้จากกลุ่มข้างเคียงเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกลุ่ม
 11. การติดต่อสื่อสารที่ดีเปรียบเสมือนน้ำมันหล่อลื่นจะทำให้เครื่องจักรทำงานได้ดี
- ปาร์เกอร์ (Parker, 1990)** กล่าวถึงหลักการทำงานร่วมกันที่มีประสิทธิภาพว่าควรประกอบด้วยลักษณะ 12 ประการ คือ มีความมุ่งหมายที่ชัดเจน มีความเป็นกันเอง การมีส่วนร่วม การมีศิลปะในการฟัง การใช้ความไม่ลงรอยให้เกิดคุณค่า การใช้มติเอกฉันท์ การสื่อสารแบบเปิด บทบาทการกำหนดงานไว้ชัดเจน การมีภาระผู้นำร่วม การมีสัมพันธ์กับภายนอกความหลากหลาย รูปแบบในการปฏิบัติและมีการประเมินตนเอง

การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อให้บรรลุตามความมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษาที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง จึงกำหนดให้มีคณะกรรมการซึ่งเป็นองค์คณะบุคคลทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษาให้เป็นไปตามนโยบายมาตรฐานในการบริหารจัดการทางการศึกษา ทั้งนี้การดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จนั้น สถานศึกษาและคณะกรรมการต้องเข้าใจบทบาทหน้าที่ของกันและกัน ควรมีรูปแบบวิธีการทำงานที่ประสานสอดคล้องกัน

โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาการศึกษาให้บรรลุผลตามที่ร่วมกันกำหนดขึ้น ตามระเบียบ
กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 11) มีบทบาท 3 ประการดังนี้

1. ให้ความเห็นชอบนโยบายและแผนพัฒนาของสถานศึกษา นโยบายของสถานศึกษา
คือแนวปฏิบัติที่สถานศึกษาใช้ในการปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา สำหรับ
แผนพัฒนาของสถานศึกษาซึ่งประกอบด้วยวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายของสถานศึกษา
คณะกรรมการสถานศึกษาควรมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของสถานศึกษา และจัดทำกลยุทธ์
เพื่อพัฒนาสถานศึกษา คอยกำกับสถานศึกษา โดยการติดตามการปฏิบัติงานของสถานศึกษารวมทั้ง
ให้ความเห็นให้ข้อเสนอแนะและคำปรึกษา เพื่อให้สถานศึกษาดำเนินการให้เป็นไปตามกฎกติกา
ได้แก่ กฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง และนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และของสถานศึกษาเอง
หากสถานศึกษาดำเนินการไม่สอดคล้อง หรือไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ
ประกาศ คำสั่งและนโยบายดังกล่าว คณะกรรมการสถานศึกษาต้องแจ้งให้สถานศึกษาดำเนินการ
หากสถานศึกษาไม่ดำเนินการ คณะกรรมการต้องเสนอความเห็นไปยังกรรมการตัดสิน ซึ่งได้แก่
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อพิจารณาสั่งการหรือแจ้งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น
พื้นฐานการสั่งการตามอำนาจหน้าที่ต่อไป สารสำคัญของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียน
นั้นอยู่ที่การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การริเริ่ม การวางแผน
การตัดสินใจ การร่วมรับผิดชอบ

2. การส่งเสริมให้มรดการระดมทรัพยากรเพื่อกิจการของสถานศึกษา มีการส่งเสริมและ
สนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษาเพื่อให้สถานศึกษามีความเข้มแข็ง บริหารงานอย่างเป็นระบบ
มีประสิทธิภาพ สามารถให้บริการการศึกษาแก่เยาวชนและประชาชนได้อย่างกว้างขวางทั่วถึง
และจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับ สรรพคุณ เชื้อถือของประชาชน ชุมชน และท้องถิ่น
สร้างความศรัทธาให้กับชุมชนได้ เช่น ผลการเรียนดี นักเรียนสามารถสอบชิงทุนหรือสอบเข้า
สถาบันที่มีชื่อเสียงได้ โรงเรียนได้รับรางวัลชนะเลิศ ครูอาจารย์เอาใจใส่ต่อเด็ก โรงเรียนชนะ
การประกวดผลงานทางวิชาการ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ทำให้ชุมชนเกิดความศรัทธาต่อโรงเรียนทั้งนี้
ผู้ปกครองก็มีส่วนร่วมในการพัฒนาและชี้แนะให้กับสถานศึกษาได้เช่นกัน

3. การปฏิบัติตามที่กำหนดในกฎหมายว่าด้วยระเบียบทางการศึกษา เกี่ยวกับการ
การบริหารงานบุคคล สำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ปฏิบัติงานอยู่ใน
สถานศึกษา อำนาจหน้าที่ในส่วนนี้ให้ปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครู

และบุคลากรทางการศึกษากำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ความต้องการด้านคุณภาพของบุคลากรทางด้านการศึกษาและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ทั้งในส่วนที่คาดหวังและสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นและร่วมมือกับครู บุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครองและชุมชนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีตารางเพิ่ม 1 ตาราง ด้านวิชาการ ถือเป็นหัวใจสำคัญในการดำเนินงานของโรงเรียนให้บรรลุจุดหมายที่ตั้งไว้ ด้วยการจัดกิจกรรม และประสบการณ์ต่าง ๆ ให้กับนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเกิดพัฒนาการในทุกด้านอย่างครบถ้วน ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มีรายละเอียดงาน ดังต่อไปนี้

1. ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยร่วมกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง วางแผน และดำเนินการพัฒนาหลักสูตรตามระยะเวลาที่กำหนด เพื่อสนองความต้องการของชุมชน สังคม และการเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างต่อเนื่อง
2. ปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ ครูเป็นผู้สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ เป็นผู้แนะนำมากกว่าเป็นผู้สั่งให้ทำ
3. บริหารจัดการงานวัดผลการเรียน ประเมินผลการเรียน และเทียบโอนผลการเรียน ของนักเรียนในโรงเรียนให้เป็นไปตามข้อกำหนดตามหลักสูตรสถานศึกษา
4. ส่งเสริม สนับสนุน การจัดทำวิจัยในชั้นเรียน รวมถึงงานวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษาในด้านอื่น ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนของครู และประสิทธิภาพ การทำงานของบุคลากรในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง
5. ส่งเสริม และพัฒนาการประยุกต์ใช้สื่อวัตกรรม และเทคโนโลยีต่าง ๆ ในการจัด การเรียนการสอน และการจัดการศึกษา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้เกิดความก้าวหน้า อย่างต่อเนื่อง
6. ส่งเสริม ปรับปรุง พัฒนาแหล่งศึกษาเรียนรู้ภายในโรงเรียน ให้เป็นแหล่งศึกษาตาม อรรถาธิบาย รวมถึงการส่งเสริมการศึกษานอกสถานที่ เพื่อพัฒนาวิสัยทัศน์ในการเรียนรู้ของนักเรียน
7. ร่วมกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องดำเนินการนิเทศการสอนของครู เพื่อร่วมกันปรับปรุง พัฒนา ประสิทธิภาพ และรูปแบบการเรียนการสอนให้เกิดของครูผู้สอนให้เกิดประ โยชน์สูงสุด แก่นักเรียนอย่างต่อเนื่อง
8. จัดกิจกรรมการแนะแนวการศึกษาในด้านการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบันและ การวางแผนการศึกษาอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งเฝ้าระวังปัญหาทางสังคมต่าง ๆ ที่จะเกิดในโรงเรียน และเป็นการที่ปรึกษานักเรียนในทุกเรื่องอย่างต่อเนื่อง

9. ดำเนินการจัดทำระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยร่วมกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง วางแผน ดำเนินการ ประเมินผล รายงานผลอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของงานในภาพรวมและรายด้านอย่างต่อเนื่อง

10. ร่วมกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนการเรียนรู้ของชุมชนโดยรอบ เพื่อการมีส่วนร่วมของชุมชน และพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน เป็นการเอื้อประโยชน์ทางการเรียนรู้แก่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง และทั่วถึง

11. ประสานความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการปรับปรุง พัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ร่วมกับสถานศึกษาอื่น ๆ เป็นการสร้างเครือข่ายวิชาการที่เป็นคุณประโยชน์ร่วมกันระหว่างสถานศึกษา

12. ส่งเสริมและสนับสนุนงานด้านการเรียนรู้แก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่น ๆ ให้ได้รับประโยชน์จากการจัดการศึกษาอย่างกว้างขวาง

ด้านบริหารงานบุคคล เป็นการวางแผนและดำเนินการเกี่ยวกับนโยบาย ระเบียบข้อบังคับ เกี่ยวกับบุคลากรในโรงเรียน เป็นการปฏิบัติเพื่อคัดสรร และพัฒนาให้ได้บุคลากรมีความรู้ ความสามารถ และมีคุณสมบัติที่เหมาะสมในการปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ในโรงเรียนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานสูงสุด มีรายละเอียดของงานต่าง ๆ ดังนี้

1. ร่วมกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องพิจารณาแต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษา ตามหลักเกณฑ์ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ภายใต้การกำกับติดตามของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

2. ร่วมกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกำหนดโครงสร้างการบริหารสถานศึกษาตามขอบเขตงานทั้ง 4 ด้าน พร้อมทั้งระบุผู้รับผิดชอบในตำแหน่งต่าง ๆ อย่างเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย

3. วางแผนการจัดจ้าง และกำหนดเป็นอัตรากำลังบุคลากรที่เหมาะสม และเกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการดำเนินงานในทุก ๆ ด้านของโรงเรียน

4. ประสานงานและดำเนินการสรรหาว่าจ้างบุคลากรที่มีความสามารถและมีคุณลักษณะที่เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. ดำเนินการคัดเลือกและเสนอบรรจุแต่งตั้งบุคลากรในตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

6. ส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ที่ช่วยพัฒนาความรู้ ความสามารถบุคลากรทุกคน ทั้งฝึกรอบภายในและภายนอกโรงเรียน เพื่อเป็นขวัญกำลังใจและการกระตุ้นการพัฒนาตนเองของบุคลากรทุกคนอย่างต่อเนื่อง

7. กำหนดกฎระเบียบ ข้อบังคับในการปฏิบัติตนของบุคลากรในโรงเรียนพร้อมทั้งติดตาม ควบคุมวินัยของบุคลากรทุกคน เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนในการประพฤติปฏิบัติ ตามกฎระเบียบของสังคม

8. ส่งเสริมสวัสดิการแก่ครู และบุคลากรทุกคนในโรงเรียนอย่างเป็นระบบเท่าเทียมกัน รวมถึงกิจกรรมสันทนาการต่าง ๆ เพื่อเป็นกำลังใจในการพัฒนางานต่าง ๆ ของบุคลากร อย่างต่อเนื่อง

9. พิจารณาถอดถอนบุคลากรในโรงเรียนที่มีคุณลักษณะไม่เหมาะสมกับหน้าที่รับผิดชอบ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการงานบุคคลให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ด้านงบประมาณ เป็นการบริหารงบประมาณที่สนับสนุนการดำเนินงานด้านต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายอย่างคุ้มค่า และเกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยมีรายละเอียดของงานต่าง ๆ ดังนี้

1. ประสานงานกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ในการวางแผนดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อเสนอ ขออนุมัติงบประมาณในการดำเนินงาน

2. ร่วมกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องพิจารณาการจัดสรรงบประมาณ เพื่อกระจายงบประมาณสู่ การพัฒนางานในทุก ๆ ด้านอย่างคุ้มค่าและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

3. ตรวจสอบ และติดตามการใช้งบประมาณเพื่อการดำเนินการใช้งบประมาณเป็นไป ตามแผนงานที่เสนอของงบประมาณ

4. ร่วมกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องประเมินผลการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ และรายงานผล การใช้งบประมาณในด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาต่อไป

5. ร่วมกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องประชาสัมพันธ์ การดำเนินการการระดมทรัพยากรจาก ภายในและภายนอกโรงเรียน เพื่อสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอน

6. ประสานงานทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาการลงทุนเพื่อปรับปรุงพัฒนาการจัดการ การศึกษาให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียนอย่างสูงสุด

7. บริหารการเงินอย่างเป็นระบบตรวจสอบได้ และเกิดความคล่องตัวในการเบิกจ่าย

8. ออกแบบและจัดทำระบบบัญชีของโรงเรียน เพื่อรับการตรวจสอบความโปร่งใส สร้างความเชื่อมั่นแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการจัดทำภาระเดบิตหรือการให้ความช่วยเหลืออื่น ๆ

9. บริการจัดการการใช้พัสดุและสินทรัพย์ต่าง ๆ ในโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ด้านการบริหารทั่วไป เป็นส่วนงานสนับสนุนการดำเนินการจัดการศึกษาให้มี ประสิทธิภาพสูงสุด สอดคล้องและสนองความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ประกอบด้วยงาน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. การดำเนินงานธุรการต่าง ๆ เช่น งานสารบรรณ คืองานจัดพิมพ์หนังสือราชการ สำเนา จด รับ ส่ง บันทึก ย่อเรื่อง เสนอ สั่งการ ตอบ จัดเก็บระบบงานเอกสารต่าง ๆ การค้นหาเรื่องเดิมเพื่อ พัฒนาสนับสนุนข้อมูลในการบริหาร รวมถึงงานสาธารณสุขในโรงเรียนที่มุ่งเน้นการระวังป้องกัน อุบัติเหตุ และโรคภัยต่าง ๆ ที่เกิดแก่นักเรียนและบุคลากรทุกคน

2. พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศของโรงเรียน ได้แก่ งานทะเบียน รายงานหลักฐาน ต่าง ๆ เพื่อการค้นคว้า อ้างอิง วางแผนงาน หรือดำเนินการบริหารให้เกิดความเที่ยงตรงและเกิด ประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

3. ดำเนินการเลขานุการ เพื่อประสานงานคณะกรรมการสถานศึกษาในการประชุม รวมถึงการดำเนินการต่าง ๆ ที่ตกลงร่วมกัน พร้อมทั้งการรายงานผลการดำเนินงานให้ทราบ โดยทั่วถึง อย่างถูกต้องและรวดเร็ว

4. ดำเนินการพัฒนาระบบ และเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศร่วมกันทั้งภายในและภายนอก สถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อใช้ข้อมูลสารสนเทศเป็นเครื่องมือในการวางแผนการพัฒนางาน อย่างเป็นระบบ เป็นประโยชน์แก่หน่วยงานต้นสังกัดและชุมชนอย่างถูกต้องและต่อเนื่อง

5. ร่วมประสานงาน และพัฒนาเครือข่ายการศึกษา กับหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อโอกาสทาง การศึกษาของชุมชน และการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่กว้างขวางเป็นประโยชน์แก่ชุมชน สูงสุดต่อไป

6. จัดระบบการบริหาร และการพัฒนาองค์กรให้เกิดการพัฒนาทั้งด้านการคิดค้น เทคนิควิธีการบริหารใหม่ ๆ ที่สามารถประยุกต์ใช้ได้เป็นอย่างดีเป็นรูปธรรม ก่อให้ขวัญและกำลังใจ ในการพัฒนางานของบุคลากร ส่งให้เกิดการพัฒนางานในทุกด้านอย่างต่อเนื่อง

7. ส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับด้านวิชาการ เพื่อเปิดโอกาสการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ให้ เกิดแก่นักเรียนอย่างสม่ำเสมอ เป็นการเสริมสร้างกระบวนการคิดที่สร้างสรรค์ และเป็นประโยชน์ ต่อการศึกษาสมัยใหม่

8. ดูแลงานอาคาร สถานที่ แหล่งเรียนรู้ และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในโรงเรียนให้เกิด ความสะอาด ปลอดภัย และเกิดประโยชน์สูงสุดในการใช้งาน

9. จัดสำมะโนผู้เรียน เพื่อเป็นข้อมูลผู้เรียนในการจัดการศึกษา และเป็นข้อมูล ในการวางแผนพัฒนาให้ตรงกับความต้องการของผู้ปกครองและชุมชนมากที่สุด

10. จัดบริการรถรับส่งนักเรียนเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ปกครองในการรับส่งบุตร หลานไปกลับโรงเรียน และบริการให้แก่นักเรียนในการเดินทางเพื่อศึกษานอกสถานที่ รวมถึง บริการรถฉุกเฉิน สนับสนุนงานสาธารณสุขในโรงเรียนให้เกิดความปลอดภัยแก่นักเรียน และบุคลากรตลอดเวลาที่อยู่ในโรงเรียน

11. ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยให้เกิดโดยทั่วถึง เป็นการส่งเสริมให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ อย่างแท้จริง

12. สนับสนุนกิจการนักเรียนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ กิจกรรมพิเศษอื่น ๆ ในโอกาสต่าง ๆ ให้ดำเนินงานได้อย่างสะดวกและเกิดประโยชน์แก่นักเรียน อย่างแท้จริง เป็นการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นตลอดเวลาและต่อเนื่อง

13. ส่งเสริมงานประชาสัมพันธ์โรงเรียนให้ชุมชนได้รับทราบถึงความเคลื่อนไหว ในการดำเนินการจัดการศึกษาของโรงเรียน เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีแก่ชุมชน ให้เกิด ความเชื่อมั่น ศรัทธาในการดำเนินงานของโรงเรียน สนับสนุนกิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการศึกษา รวมถึงการสร้างควมเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับ ครู นักเรียนและบุคลากร ทุกคน เพื่อความรัก ความสามัคคีในองค์กร ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการร่วมมือที่ดีในทุกส่วนงานต่อไป

14. ประสานงานกับส่วนงานราชการ และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัด การศึกษา เพื่อรับทราบข่าวสาร คำสั่งต่าง ๆ ส่งการปฏิบัติให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายต่อไป

15. ให้การบริการต่าง ๆ แก่สาธารณะ เช่น สนามกีฬาของชุมชน พื้นที่การจัดกิจกรรม ชุมชนต่าง ๆ เพื่อให้เกิดเป็นประโยชน์แก่สาธารณชนอย่างแท้จริง

ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาเฉพาะตัวแปรที่คาดว่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของครูผู้สอน ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ปกครองนักเรียนในการจัดการศึกษาของโรงเรียน พนมสารคาม “พนมอดุลวิทยา” สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 คือ เพศ อายุ วุฒิการศึกษาและกลุ่มผู้มีส่วนร่วมที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ดังนี้

เพศ ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเพศของผู้ปกครอง เป็นตัวแปรที่มีผล ต่อบทบาทการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ กนกวรรณ บุญปลูก (2550) ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียน รัตนธิเบศร์ จังหวัดนนทบุรี พบว่าเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างการมีส่วนร่วมจำแนกตามเพศของผู้ปกครอง พบว่าผู้ปกครองเพศชายมีส่วนร่วมในด้านงานหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน สูงกว่าผู้ปกครองเพศหญิง บพิตร ออมไธสง (2546) ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการศึกษาประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่าเมื่อเปรียบเทียบความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีเพศต่างกัน มีความคาดหวังการเข้ามามีส่วนร่วมด้านวิชาการด้านวิชาการต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ที่ระดับ .05 ประธาน ทวีผล (2546) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการตัดสินใจในการบริหารโรงเรียนสตรีประเสริฐศิลป์ สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดตราด พบว่า การมีส่วนร่วมของครูในการตัดสินใจในการบริหารโรงเรียนของผู้บริหาร โรงเรียนสตรีประเสริฐศิลป์ สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดตราด จำแนกตามเพศโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) โดยครูเพศชายมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมากกว่าครูเพศหญิง ภราดร พวงดี (2546) ได้ทำการศึกษากการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจบริหารงานโรงเรียนของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดจันทบุรี จังหวัดชลบุรี จำแนกตามเพศ โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) โดยครูเพศชายมีส่วนร่วมในการบริหารงานโรงเรียนมากกว่าครูเพศหญิง ยรรยง แก่นสาร (2545) ได้ทำการศึกษากการมีส่วนร่วมตัดสินใจในการบริหารโรงเรียนของข้าราชการครู โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระยองพบว่า เมื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมตัดสินใจในการบริหารโรงเรียนของข้าราชการครู โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระยองจำแนกตามเพศโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ไชยพันธ์ ศรีวรรณ (2545) ได้ทำการศึกษากการมีส่วนร่วมและแนวทางพัฒนาการบริหารโรงเรียนของครูระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่าผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมและแนวทางพัฒนาการบริหารงานโรงเรียนของครูที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ทั้งนี้เนื่องมาจากเพศชายและเพศหญิงมีเจตคติ หรือความสนใจแตกต่างกัน มงคล อัดเหล็ง (2543, หน้า 78-81) ได้ทำการศึกษากการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจสั่งการในการบริหารโรงเรียนของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดตราดพบว่า ครูชายกับครูหญิงมีส่วนร่วมในการตัดสินใจสั่งการในการบริหารงานแตกต่างกัน โดยครูชายมีส่วนร่วมในการตัดสินใจสั่งการในการบริหารงานโรงเรียนมากกว่าครูหญิงวันทีย์ เรืองทรัพย์ (2540) ได้ทำการศึกษาเรื่องสภาพและปัญหาการตัดสินใจของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร จากการเปรียบเทียบสภาพปัจจุบันปัญหาและการตัดสินใจจำแนกตามเพศชายเพศหญิง พบว่าสภาพการและปัญหาการตัดสินใจรวมทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) สุเทพ ทรัพย์อาภรณ์ (2539) ได้ทำการศึกษากการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของครูที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ครูเพศชายมีส่วนร่วมในการตัดสินใจสูงกว่าครูเพศหญิง และโคเบลลี (Cobelli, 1989, pp. 1226-A) ได้ศึกษารูปแบบการตัดสินใจในการบริหารงานในระดับอุดมศึกษา โดยศึกษาว่าอำนาจหน้าที่ สถานภาพ บุคลิกภาพ เพศ ตลอดจนขนาดขององค์กร มีผลต่อการตัดสินใจ

ของผู้บริหารหรือไม่ ผลการวิจัยพบว่าขนาดขององค์กร อำนาจหน้าที่ สถานภาพเพศ มีผลต่อกระบวนการตัดสินใจของผู้บริหาร

วุฒิการศึกษา

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้กำหนดวุฒิการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนพนมสารคาม “พนมอดุลวิทยา” สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 6 ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง หมายถึง การศึกษาขั้นสูงสุดที่ผู้ปกครองนักเรียนสำเร็จการศึกษา ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้จำแนกออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับประถมศึกษา สูงกว่าประถมศึกษา

การศึกษาของผู้ปกครอง จะเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ปกครองมองการจัดการศึกษาของโรงเรียนไม่เหมือนกันมีประสิทธิภาพต่างกัน ดังผลการวิจัยของ บัญชา จันทรรักษา (2534) ที่พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีทัศนคติต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนแตกต่างกัน ผู้ปกครองที่มีการศึกษาสูงกว่ามีความคาดหวังต่อการศึกษาของโรงเรียนสูงกว่าผู้ปกครองที่มีการศึกษาต่ำกว่า อีกทั้งงานวิจัยของกนกวรรณ บุญปลุก (2550) ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนรัตนธิเบศร์ จังหวัดนนทบุรี พบว่าเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างการมีส่วนร่วมจำแนกตามระดับการศึกษาของผู้ปกครองพบว่าผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาไม่สูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลายมีส่วนร่วมในด้านงานบุคลากรสูงกว่าผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษานุปริญญาหรือเทียบเท่า ปรีชา ปลูกวัน (2549) ได้ทำการศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนวัดโพธิ์ศรีสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปีการศึกษา 2548 พบว่า เมื่อเปรียบเทียบความต้องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาต่างกันจะมีความต้องการมีส่วนร่วมแตกต่างกันในการจัดการศึกษา ประยูร จันทรเดช (2549) ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนพัทยารูโรทัย สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน พบว่าเมื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนพัทยารูโรทัย สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำแนกตามวุฒิการศึกษาในภาพรวมของการมีส่วนร่วม ผู้ปกครองที่มีวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรีและตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไปแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) รุ่งทิพย์ ตั้งพานิชวงศ์ (2551) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของครูผู้สอน ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ปกครองนักเรียนในการบริหารงานวิชาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี จำแนกตามวุฒิการศึกษา พบว่าการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการด้านงานนิเทศภายในของกลุ่มที่มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีแตกต่างกับกลุ่มที่มีการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่าและกลุ่มที่มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อนงค์ จันโทภาส (2549)

ได้ทำการศึกษาไต่ถามการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารสถานศึกษา อำเภอวัฒนานคร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 2 เมื่อจำแนกตามพฤติกรรมการศึกษา พบว่าโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$)

ศรเพชร วงศ์เพ็ง (2546) ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดศรีสะเกษ พบว่าประธานกรรมการและปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีระดับความต้องการการมีส่วนร่วมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อาชีพร

อาชีพของผู้ปกครองนักเรียน นับว่ามีความสำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและวิธีการจัดการเรียนรู้ให้แก่เด็ก ผู้เกี่ยวข้องในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่เด็กเหล่านี้ต้องร่วมมือกับวางแผนการทำงานพัฒนาเด็กด้วยวิธีการดำเนินการร่วมกันพัฒนาบทบาทหน้าที่ร่วมกันในการแก้ปัญหาและการประเมินผลการดำเนินงาน (กรมวิชาการ, 2542, หน้า 3-4) ซึ่งผู้ปกครองต้องมีบทบาทเพิ่มขึ้นจากเดิม ทั้งในลักษณะความร่วมมือ สนับสนุนโรงเรียนในการดำเนินการให้เกิดการเรียนรู้และปัจจัยที่จะช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียนให้ได้รับผลดีในด้านทุนทรัพย์ก็คือ อาชีพของผู้ปกครอง ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดสถานภาพของบุคคลในสังคมของบุตรหลานตนด้วย

คังนัณลีเพช และเออร์ติก (lipset & Bardix, 1960, p. 184 อ้างถึงใน สุรัตน์ ไชยชมภู, 2535, หน้า 48) กล่าวว่า อาชีพของบิดา มารดามีความสำคัญต่อการเลื่อนสถานภาพทางสังคมได้มากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับความต้องการที่จะส่งเสริมบุตรจากบิดามารดา ในอาชีพต่าง ๆ อาชีพของบิดา มารดามีความสำคัญต่อความเจริญก้าวหน้าของบุตร การกล่อมเกลாத่างสังคมในระดับครอบครัว จึงมีความสำคัญต่อเด็กที่จะสร้างความคาดหวังทางการศึกษาขึ้นในอนาคตซึ่งผลการศึกษาดังที่ปรากฏ คือ ธนาชัย ภูมาต (2547) ได้ทำการศึกษาความต้องการการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาโรงเรียนบ้านโป่งบริหารธุรกิจ เทคโนโลยี จังหวัดราชบุรี พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนที่มีอาชีพต่างกัน มีความต้องการการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้ปกครองของนักเรียนที่มีอาชีพรับราชการและอาชีพรับจ้าง มีความต้องการการมีส่วนร่วมสูงกว่าผู้ปกครองที่มีอาชีพเกษตรกร และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรและด้านความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียน ผู้ปกครองของนักเรียนที่มีอาชีพต่างกัน มีความต้องการการมีส่วนร่วมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้ปกครองของนักเรียนที่มีอาชีพรับราชการ มีความต้องการการมีส่วนร่วมสูงกว่าผู้ปกครองที่มีอาชีพเกษตรกรและอาชีพรัฐวิสาหกิจ ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียน ผู้ปกครองของนักเรียนที่มีอาชีพรับราชการและอาชีพรัฐวิสาหกิจมีความต้องการการ

มีส่วนร่วมสูงกว่าผู้ปกครองของนักเรียนที่มีอาชีพเกษตรกรรมและผู้ปกครองของนักเรียนที่มีอาชีพรับจ้าง และผู้ปกครองของนักเรียนที่มีอาชีพรับจ้าง มีความต้องการการมีส่วนร่วมสูงกว่าผู้ปกครองของนักเรียนที่มีอาชีพเกษตรกรรมประยูร จันท์เดช (2549) ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนพัทธยาธุ โนทัย สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน พบว่าเมื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียนจำแนกตามอาชีพ พบว่าอาชีพแตกต่างกันมีส่วนร่วมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ภัทราภรณ์ นันทวงศ์ (2545) ได้ทำการศึกษาพบว่าผู้ปกครองที่มีอาชีพแตกต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแตกต่างกัน โดยผู้ปกครองที่ประกอบอาชีพรับราชการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากที่สุดเพราะมีโอกาสรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องได้ดีกว่าอาชีพอื่น อีกทั้งเข้าใจระบบทางสังคมได้ดีกว่า เยาวนุช ทานาม (2545) ได้ทำการศึกษาพบว่าผู้ปกครองที่รับราชการและรัฐวิสาหกิจ มีความต้องการในการจัดการศึกษามากกว่าผู้ปกครองที่มีอาชีพรับจ้าง กวิน เสือสกุล (2546) ได้ทำการศึกษาพบว่าผู้ปกครองที่มีอาชีพรับจ้างและค้าขาย มีข้อจำกัดเรื่องเวลา ส่งผลให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาน้อย

ผู้วิจัยเห็นว่าการคิดเห็นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนทั้งระดับการศึกษาและอาชีพต่างก็เป็นตัวแปรที่สำคัญควรนำมาศึกษาในส่วนที่ทำให้ผู้ปกครองมองการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนพนมสารคาม “พนมอดุลวิทยา” สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 พบว่าทั้งเพศ วุฒิการศึกษา และอาชีพ ต่างก็เป็นตัวแปรสำคัญที่การศึกษาในส่วนที่ทำให้การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแตกต่างกันออกไปจึงได้นำมาศึกษาวิจัยในครั้งนี้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

ภัทราภรณ์ นันทวงศ์ (2545, หน้า 12) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครลำปาง พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครลำปาง อยู่ในระดับปานกลางและพบว่าผู้ปกครองนักเรียนที่มีอาชีพรับราชการ รับจ้าง ค้าขาย เกษตรกรรม และแม่บ้าน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ยรรยง แก่นสาร (2545, หน้า 3) ศึกษาการมีส่วนร่วมตัดสินใจในการบริหารโรงเรียนของข้าราชการครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระยอง

ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมตัดสินใจในการบริหารงานโรงเรียนของข้าราชการครูอยู่ในระดับมาก 3 ด้าน ได้แก่ งานวิชาการ การเงินและพัสดุ และความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ส่วนด้านงานบุคลากร อยู่ในระดับปานกลาง

ชำนาญ เปรมประเสริฐ (2546, หน้า 62) ศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในการจัดการศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสระแก้วโดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ดังนี้ การปฏิรูประบบบริหารและการจัดการ การพัฒนาวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษา การปฏิรูปหลักสูตร และการปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอน

ประธาน ทวีผล (2546, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการบริหารโรงเรียนของผู้บริหาร โรงเรียนสตรีประเสริฐศิลป์ สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดตราด พบว่า การมีส่วนร่วมของครูในการตัดสินใจในการบริหาร โรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับน้อย จำแนกตามเพศโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านงานปกครอง ด้านงานธุรการและด้านงานบริการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนด้านงานวิชาการ แตกต่างกันอย่างไม่มีความนัยสำคัญทางสถิติ

ประสิทธิ์ จุฑา (2546, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี โดยทำการศึกษาจากครูโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่าการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 5 งาน ได้แก่ งานธุรการ งานการเงินและพัสดุ งานกิจการนักเรียน งานอาคารสถานที่ งานวิชาการ งานบุคลากรอยู่ในระดับปานกลาง ครูเพศชายและครูเพศหญิงมีส่วนร่วมในการดำเนินงานไม่แตกต่างกัน

สุรียพร วินิชบุตร (2546, บทคัดย่อ) ได้ศึกษารูปแบบและความต้องการในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้นำชุมชน จังหวัดลพบุรี พบว่า การมีส่วนร่วมเป็นรูปแบบร่วมปฏิบัติระดับความต้องการในการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ไม่มีความแตกต่างกัน กลุ่มที่มีระดับการศึกษาที่ต่างกันมีความต้องการในการมีส่วนร่วมด้านวิชาการ ด้านบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารทั่วไปแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ระดับฐานะทางเศรษฐกิจต่างกันมีความต้องการในการมีส่วนร่วมด้านวิชาการ ด้านบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารทั่วไปแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุวิมล เป็ล้องกระโทก (2546, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูวิชาการ ตามขอบข่ายงานวิชาการ 7 งาน คือ งานหลักสูตร งานการเรียนการสอน งานวัสดุ ประกอบหลักสูตรและงานสื่อการเรียนการสอน งานวัดผลประเมินผล งานห้องสมุดงาน

นิเทศภายใน งานประชุมอบรมทางวิชาการและเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูวิชาการ พบว่า 1) ระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารวิชาการ ตามความคิดของครูวิชาการโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับ 3 คือ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจและร่วมปฏิบัติ 2) การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูวิชาการพบว่า 2.1) การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการตามความคิดเห็นของครูวิชาการ จำแนกตามเพศ พบว่าโดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ในการวัดและการประเมินผลมีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ธนาชัย ภูมาศ (2547, หน้า 32) ได้ศึกษาความต้องการการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาโรงเรียนบ้านโป่งบริหารธุรกิจ – เทคโนโลยี จังหวัดราชบุรีพบว่า ผู้ปกครองนักเรียนมีความต้องการการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียน อยู่ในระดับปานกลาง

เอื้อจิต หงวนเสียม (2547, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 1 พบว่าการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามวุฒิการศึกษา พบว่า ด้านการบริหารสถานศึกษา ด้านการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา และด้านการทำงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านการตั้งกองทุนการศึกษาและด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษาและชุมชนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

บุญเกิด สิริ (2548, หน้า 43) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 พบว่า ด้านการบริหารงานบุคคลควรพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลและการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในโรงเรียน เช่น การวางแผนอัตรากำลัง การสรรหาบุคลากร การเลื่อนตำแหน่งการเลื่อนขั้นเงินเดือน หรือการดำเนินการทางวินัย

อารีย์เอ็ม โอ (2548, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการบริหารวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 1 และ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 พบว่าการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของครูในการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 1 และ 2 ด้านการมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายการมีส่วนร่วมด้านบทบาทการ

มีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจและการมีส่วนร่วมการติดต่อสื่อสารโดยภาพรวมจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่าไม่แตกต่างและเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมของครูในการบริหารงานวิชาการด้านบทบาทแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ประยูร จันทรเดช (2549, หน้า 22) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนอรุโณทัย สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียนอรุโณทัย สังกัดสำนักงานบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

กนกวรรณ บุญปลูก (2550, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนรัตนวิเบศร์ จังหวัดนนทบุรี พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนรัตนวิเบศร์ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรีโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางทั้ง 5 ด้านและเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างการมีส่วนร่วมจำแนกตามเพศ ระดับการศึกษาและอาชีพของผู้ปกครองพบว่าผู้ปกครองเพศชายมีส่วนร่วมในด้านงานหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนสูงกว่าผู้ปกครองเพศหญิงผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาไม่สูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลายมีส่วนร่วมในด้านงานบุคลากรสูงกว่าผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษานอกระบบหรือเทียบเท่าและผู้ปกครองที่มีอาชีพอื่น ๆ มีส่วนร่วมในงานบุคลากรสูงกว่าผู้ปกครองที่มีอาชีพพนักงานบริษัทห้างร้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ประพันธ์ กังวานพณิชย์ (2550, หน้า 50) ศึกษาสภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในสถานศึกษาอำเภอบ่อทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลางเรียงจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการบริหารทั่วไป ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณและด้านการบริหารบุคคล

พินิจ พรหมรู่แก้ว (2550, บทคัดย่อ) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของชุมชนในโรงเรียนเทศบาล 7 บ้านหนองตาพุด เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกันการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนเทศบาล 7 บ้านหนองตาพุด เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

ภูรินทร์ นิยมณา (2550, บทคัดย่อ) ศึกษาและเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 2 พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านวิชาการและด้านบริหารทั่วไปอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการบริหารงานบุคคลและด้านงบประมาณ อยู่ในระดับ

ปานกลาง การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 2 จำแนกตามสถานภาพของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุวิทย์ สุวรรณมณี (2550, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 1 พบว่า ความต้องการการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยมากไปน้อย คือ ด้านการบริหารทั่วไป ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านงบประมาณและด้านวิชาการ และเมื่อเปรียบเทียบการศึกษาความต้องการการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 1 จำแนกตามสถานภาพในรูปผู้แทนกลุ่มต่าง ๆ พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

รุ่งทิพย์ ตั้งพานิชวงศ์ (2551, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของครูผู้สอน ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ปกครองนักเรียน ในการบริหารงานวิชาการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี พบว่า การมีส่วนร่วมของครูผู้สอน ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ปกครองนักเรียนในการบริหารงานวิชาการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี จำแนกตามอายุขนาดของโรงเรียนกลุ่มผู้มีส่วนร่วม ในภาพรวมพบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเมื่อจำแนกตามอายุของครูผู้สอน ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ปกครองนักเรียนแตกต่างกันพบว่า การมีส่วนร่วมแตกต่างกันในด้านหลักสูตร ด้านการเรียนการสอน ด้านงานห้องสมุดและด้านงานนิเทศภายใน ส่วนขนาดของโรงเรียนของครูผู้สอน ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ปกครองนักเรียนแตกต่างกัน พบว่ามีส่วนร่วมแตกต่างกันในงานด้านหลักสูตร ด้านงานสื่อการเรียนการสอน และด้านงานห้องสมุด และกลุ่มผู้มีส่วนร่วมของครูผู้สอน ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ปกครองนักเรียนแตกต่างกันพบว่ามีส่วนร่วมแตกต่างกันในด้านหลักสูตร ด้านงานการจัดการ ด้านงานวัดผลและประเมินผล และด้านงานนิเทศภายใน แต่เมื่อจำแนกตามเพศ และวุฒิการศึกษาไม่แตกต่างกัน

อุทิศ บุญอาจ (2551, หน้า 6) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมบริหารงานวิชาการของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอชุมแพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 พบว่าการมีส่วนร่วมและความคาดหวังการบริหารงานวิชาการของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นตัวแทนภายในและภายนอกสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่าโดยรวมมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างไม่เป็นนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ทิพย์ภาภรณ์ มาศจันทร์ (2553, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนครูในอำเภอสอยดาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 2 พบว่า 1) การมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนของครูในอำเภอสอยดาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารทั่วไปและการบริหารงานบุคคล 2) เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนของครูในอำเภอสอยดาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 2 จำแนกตามเพศของครูผู้สอน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

อิทธิเดช สิริจันทร์ (2553, บทคัดย่อ) ศึกษาการมีส่วนร่วมของครูผู้สอนในการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนในเขตตำบลท่ากระดาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 พบว่าการมีส่วนร่วมของครูผู้สอนในการบริหารวิชาการในโรงเรียนท่ากระดาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางและเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ยกเว้นด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ หลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านการนิเทศภายใน และด้านการจัดการเรียนการสอนและเมื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของครูผู้สอนในการบริหารวิชาการในโรงเรียนเขตตำบลท่ากระดาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 จำแนกตามเพศของครูผู้สอน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

งานวิจัยต่างประเทศ

เฮฟเฟอร์แมน (Hafferman, 1992) ได้วิจัยเกี่ยวกับการรับรู้ของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและสมาชิกในชุมชนในการมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการร่วมตัดสินใจ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารเป็นกุญแจสำคัญในการสนับสนุนส่งเสริม ให้ผู้ปกครองและสมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับชาติ รัฐ และท้องถิ่น ได้ดำเนินการปรับปรุงให้ผู้ปกครองและสมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในคณะกรรมการ ปัญหาสำคัญพบว่าบทบาทของกลุ่มเกี่ยวกับความไม่ชัดเจนของบทบาทความรับผิดชอบของผู้ปกครองในสมาชิกชุมชน โรงเรียน ชุมชน จำเป็นต้องเปลี่ยนทัศนคติและความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการ การตัดสินใจของผู้ปกครองและสมาชิกในชุมชน

ลี (Lee, 1984, p. 709-A) ได้วิจัยเกี่ยวกับ ความคิดเห็นของนักการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และบทบาทของนักการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับโครงการ

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ กรรมการบริหารโรงเรียน ครูใหญ่ และครู ผลการวิจัยสรุปได้ว่า โรงเรียนในท้องถิ่น ได้กำหนดนโยบายและกระบวนการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยนักการศึกษาได้มีส่วนรับรู้ อย่างไรก็ตามงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนควรจัดทำ

ฮาซานเนน (Hakanen, 1975, p. 6004-A) ได้สำรวจความคิดเห็นของผู้ปกครองและกลุ่มนักวิชาการเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชนโดยใช้กลุ่มตัวอย่างในเซาท์ดาโกตา ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้ปกครองยังขาดความรู้ที่เพียงพอเกี่ยวกับความเป็นไปของโรงเรียนและการศึกษาได้เสนอแนะให้มีการติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้มากขึ้น
2. การขาดข้อมูล ข่าวสารและการติดต่อในชุมชน ทำให้ผู้ปกครองขาดความสัมพันธ์กันในชุมชน
3. เครื่องมือที่ใช้ติดต่อไม่เพียงพอ มีข้อเสนอให้เร่งนโยบายการติดต่อระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จุดมุ่งหมาย ความรับผิดชอบ รายละเอียดเกี่ยวกับการเงิน เวลา และความจำเป็นด้านอื่น ๆ ของโรงเรียนให้ชุมชนทราบ

มีแกน (Meegan, 1986, p. 1139) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการวางแผนและคุณภาพของโรงเรียนคาทอลิกในรัฐวิสคอนซิน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นคว้าเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการเพิ่มขึ้นตอนของการมีส่วนร่วมในการวางแผน และแนวคิดของบุคลากรที่เกี่ยวกับคุณภาพโรงเรียน พบว่าการวางแผนและคุณภาพของโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดเกี่ยวกับการวางแผน คือ หลักสูตรทั้งนี้ครูใหญ่มีทัศนะเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงคุณภาพของโรงเรียนในแง่บวกมากกว่าครูทั่วไป

เคปแลนด์ (Kaplan, 1992, pp. 101-102) จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และการศึกษาทางด้านสังคมวิทยา การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของรัฐเกิดจากเหตุจำเป็น 3 ประการ

1. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา ก่อให้เกิดผลในทางบวกทางด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะคติและพฤติกรรมของเด็กอย่างเห็นได้ชัด
2. สถาบันครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จำนวนของครอบครัวแตกแยก การทำงานนอกบ้านของบิดามารดา การตั้งครรถันนอกสมรสของมารดาวัยรุ่น อัตราการหย่าร้าง รวมทั้งการสร้างครอบครัวใหม่ของบิดาหรือมารดาเพิ่มสูงขึ้น สถานศึกษาได้รับผลกระทบจาก

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว คือ จำนวนเด็กในสถานศึกษาที่มาจากครอบครัวที่มีโครงสร้างหลากหลายเพิ่มสูงขึ้น ดังนั้น สถานศึกษาจึงต้องปรับโครงสร้างการจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับความแตกต่างของเด็กแต่ละคน ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเป็นประการสำคัญ

ริดเคอท์ (Ridcut, 1997, p. 3348) ได้ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียน (School Based Management) ในนิวฟันแลนด์ และลาบราดอร์โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียทางการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับท้องถิ่น โดยส่วนมากดำเนินการโดยตั้งสภาโรงเรียน (School Council) การจัดทำข้อมูลให้แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ปกครอง ครู อาจารย์ ครูใหญ่ และศึกษานิเทศก์ในด้านงบประมาณ หลักสูตร บุคลากร สภาโรงเรียนและปัญหาและปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน พบว่า ผู้ปกครองไม่เคยเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเลย ส่วนครู อาจารย์มีบทบาทร่วมในการจัดการศึกษาเพียงเล็กน้อยและขอบเขตจำกัด ส่วนผู้บริหารมีส่วนร่วมมากที่สุด ผู้ปกครองครูอาจารย์มีความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผิดชอบและร่วมมือในการดำเนินการจัดการศึกษาและต้องการให้สภาโรงเรียนทำหน้าที่ให้คำปรึกษาหารือในการดำเนินงานดังกล่าว และทั้ง 4 กลุ่ม ไม่มีความต้องการให้เกิดการปฏิรูปการจัดการศึกษาอย่างรุนแรง แต่ต้องการให้มีการปรับเปลี่ยนแนวการดำเนินการ โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น ตลอดจนต้องการให้มีการกระจายอำนาจในการส่งงบประมาณมายังโรงเรียนโดยตรง ตลอดจนปรับปรุงหลักสูตรระดับท้องถิ่นได้

ฟอว์เลอร์ (Fowler, 1986, p. 3204-A) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วม การตัดสินใจสั่งการกับขวัญกำลังใจในการทำงานของครู อาจารย์ในโรงเรียนประถมศึกษาในรัฐภาคตะวันออกเฉียงใต้เกี่ยวกับงานบริหารการศึกษา 5 ด้าน คือ ด้านหลักสูตร ด้านกิจการนักเรียน ด้านบุคลากร ด้านทรัพยากร และด้านความสัมพันธ์ชุมชน พบว่า

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจสั่งการมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับขวัญกำลังใจในการทำงาน
2. ครูอาจารย์ในโรงเรียนที่เกิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจสั่งการมีขวัญกำลังใจในการทำงานแตกต่างกัน

ปราร์ค (Prake, 1986, p. 1802-A) ได้ศึกษาเปรียบเทียบการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วมโดยใช้แบบการตัดสินใจ ตามแนวคิดของวรูม และแยตตอน (Vroom & Yetton, 1973, p. 56) กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ผู้บริหารในวิทยาลัย จำนวน 108 คน ปรากฏว่า ผู้บริหารร้อยละ 74 เห็นด้วยกับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจสั่งการและผลการวิจัย พบว่า

1. การตัดสินใจสั่งการของผู้บริหาร โรงเรียนไม่ยึดแบบหนึ่งแบบใดตายตัว สามารถปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์

2. การเปิดโอกาสให้ผู้ได้บังคับบัญชาเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ผู้บริหารจะไม่คำนึงถึงอายุ ประสบการณ์ เพศ สาขาวิชา หรือการอยู่ร่วมสถาบันเดียวกัน

3. ผู้บริหารเพศหญิงหรือเพศชายใช้แบบการตัดสินใจไม่แตกต่างกัน

บรัคคี่ (Braddy, 1991, p. 27-A) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบความเป็นผู้นำของผู้บริหารกับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของครู โดยศึกษาจากความคิดเห็นของครูในโรงเรียนประถมศึกษา และมัธยมศึกษาในรัฐฟลอริดาตอนเหนือ ผลการวิจัยพบว่าครูทั้งโรงเรียนประถมศึกษาและมัศึกษามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยเฉพาะการตัดสินใจในเรื่องการเรียนการสอนและยังพบว่าลักษณะของผู้นำจะส่งผลต่อความต้องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ยิ่งถ้าผู้บริหารให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจน้อย ครูจะยังมีความต้องการเข้าร่วมในการตัดสินใจมากขึ้น

พอลโลซซี่ (Pallozzi, 1981, p. 1481) ได้ศึกษา รูปแบบของชุมชนต่อการเข้าไปเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของโรงเรียนท้องถิ่นในมลรัฐอเมริกา โดยสอบถามคณะกรรมการการศึกษา พบว่ารูปแบบที่ใช้ในการจัดการศึกษาขยายไปเป็นรูปแบบของชุมชนเมืองด้วยการจัดการศึกษาในโรงเรียนควรร่วมมือกับทุกฝ่าย โรงเรียนไม่ควรยึดติดกับนโยบายมากนัก ส่วนฝ่ายชุมชนควรเสนอนโยบายที่ตรงกับความสามารถของคนและสิ่งที่ชุมชนควรคำนึงคือความรับผิดชอบในกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นและอยู่ในวิสัยที่เป็นไปได้

ชูเลอร์ และแวนดรา (Schuler & Vandra, 1987, p. 185) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษาในมหาวิทยาลัยมินนิโซตา สหรัฐอเมริกา โดยศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ ผลปรากฏว่า การเข้ามามีส่วนร่วมอย่างไม่มีประสิทธิภาพ เกิดจากความบกพร่องในการติดต่อสื่อสาร ปัญหาการมีส่วนร่วม ได้แก่ ระดับการมีส่วนร่วม การเข้าร่วมเพียงเรื่องเดียว การเข้าร่วมโดยขาดความเข้าใจในสถานการณ์ ทั้งหมดขาดข้อตกลงเกี่ยวกับขอบเขตของการมีส่วนร่วม

คราฟท์ (Craft, 1988, p. 1633-A) ได้ศึกษาทัศนคติของชุมชนต่อการจัดการศึกษา และระดับการมีส่วนร่วมในกิจการของโรงเรียนที่จะทำให้ทัศนคติของชุมชนต่อโรงเรียนดีขึ้น จุดมุ่งหมายคือต้องการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับการมีส่วนร่วมสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนกับทัศนคติต่อสถานศึกษาของรัฐ ผลการศึกษาพบว่ามีความสัมพันธ์กันระหว่างระดับทัศนคติกับระบบโรงเรียนและสภาพแวดล้อม แต่ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติของชุมชนกับสิ่งแวดล้อมหรือทัศนคติของชุมชนกับระดับการเข้าร่วมในกิจการของโรงเรียน

อเมนู เทคา (Amenu Tekaa, 1998, p. 1626-A) ศึกษาทัศนะของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชาวอินเดีย แคนาดา พบว่า โครงการทางด้านการศึกษามีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จในชุมชนที่ประชาชนมีส่วนร่วมใน โครงการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนมีความสอดคล้องกับวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ และเมื่อประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งในการจัดการศึกษาจะทำให้การศึกษาประสบความสำเร็จได้ งานวิจัยของเมนุและเรคาเน้นที่การมีส่วนร่วมจะนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายของการศึกษา ทั้งนี้ครูใหญ่หรือผู้บริหารจะต้องมีบทบาทในการช่วยส่งเสริม

กรีน (Greene, 1992, p. 1003-A) ได้ศึกษาความรู้สึกรู้สึกของครูใหญ่ต่อการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจของโรงเรียนในเขตโคลัมเบียและผลของการมีส่วนร่วมตัดสินใจต่อการปฏิบัติงานพบว่าผู้บริหาร 102 คน ส่วนใหญ่ (74.5%) พบว่า ตนเองมีความเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจน้อย ผู้บริหารส่วนใหญ่ (68.8%) พบว่า ประสิทธิภาพในระดับสูงของการตัดสินใจมีความเกี่ยวข้องกับงานประเภทต่าง ๆ ดังนี้ คือ งบประมาณครู หลักสูตร ตัวนักเรียนและการจัดการ ผู้บริหารส่วนใหญ่ (85.5%) เชื่อว่าพวกเขาต้องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ส่วนกลุ่มที่ไม่

มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ยังคงมีความเห็นว่าหากพวกเขามีส่วนร่วมในการตัดสินใจก็จะทำให้งานมีประสิทธิภาพ

บาร์นส์ (Barnes, 1995, p. 3152-A) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนของผู้ปกครองนักเรียน พบว่า การมีส่วนร่วมกับการเรียนการสอนของโรงเรียนโดยอุดมคติแล้ว ผู้ปกครองต้องมีบทบาทที่โรงเรียนหรือในชั้นเรียนแม้ว่าจริง ๆ แล้วการมีส่วนร่วมของพวกเขาจะไม่เป็นไปตามอุดมคติดังกล่าว และได้พบว่าผู้ปกครองยังมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนด้วย การศึกษาครั้งนี้ให้หลักฐานเพิ่มเติมว่า บิดามารดาชาวอเมริกันมีความประสงค์ที่จะมีสิทธิมีเสียงเกี่ยวกับการเรียนการสอนของลูก ๆ ของตน ซึ่งชี้ว่า บิดา มารดา ชาวอเมริกันเห็นคุณค่าของการศึกษาและเห็นว่าโรงเรียนจำเป็นต้องตระหนักถึงความคาดหวังด้านการศึกษาและวัฒนธรรมของผู้ปกครองด้วย

อเนลโล (Anello, 2001, p. 2941-A) ได้ศึกษาพฤติกรรมและทัศนคติของครูและครูใหญ่ที่มีประสิทธิภาพของการนิเทศภายใน จุดมุ่งหมายในการวิจัยเรื่องนี้ เพื่อต้องการศึกษาพฤติกรรมและเจตคติของครูใหญ่ในโรงเรียนประถมศึกษาในเมืองสปริงฟิลด์ (Perceived) ว่าตนเองสามารถทำการนิเทศภายในโรงเรียนของตนได้เป็นอย่างดี ส่วนครูก็ต้องเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างจริงจังมากขึ้นในการนิเทศภายในโรงเรียน โดยครูก็รู้สึกพอใจในการนิเทศภายในที่ครูได้รับรู้ด้วย

จากผลการวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาไม่สามารถจัดการศึกษาของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากขาดความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา เพราะการมีส่วนร่วมจะทำให้ผู้บริหารได้รับข้อมูลอย่างเพียงพอ ถูกต้องครบถ้วนเพื่อการตัดสินใจในการจัดการศึกษาตามภารกิจและโครงสร้างการบริหารงานของสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาต่อไป

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University